

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА КОМП'ЮТЕРНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.М. Лобода
«_____» _____ 2021 р.

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 186 «ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ»

Тема: «Макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»»

Виконавець _____ студентка групи ВП-415 Гамула Вікторія Вікторівна
(студент, група, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____ к.пед.н. Денисенко Світлана Миколаївна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Нормоконтролер:

_____ С.М. Гальченко
(підпис) (ПІБ)

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра комп'ютерних мультимедійних технологій

Напрямок (спеціальність, спеціалізація): 186 «Видавництво та поліграфія»
(шифр, найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ С.М. Лобода

«_____» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи (проєкту)

_____ Гамули Вікторії Вікторівни

(П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи (проєкту) «Макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»»
затверджена наказом ректора від «29» квітня 2021 р. № 690/ст.

2. Термін виконання роботи (проєкту): з 17.05.2021 р. по 20.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи (проєкту): теоретичні відомості, текстовий та ілюстративний матеріал для створення макету.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробці):

- Теоретичні основи проєктування навчальних видань.
- Стан дослідженості проблеми проєктування навчальних видань.
- Аналіз навчальних видань схожої тематики.
- Засоби і методи створення навчального видання.
- Обґрунтування концепції навчального посібника.
- Розробка макету та друк навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: таблиці, рисунки, презентація.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1.	Ознайомитись з постановкою задачі та провести аналіз предметної області.	17.05.21 – 20.05.21	
2.	Розглянути специфіку навчальних видань і провести аналіз видань схожої тематики.	21.05.21 – 24.05.21	
3.	Вияснити етапи проєктування навчального видання.	25.05.21 – 27.05.21	
4.	Обрати засоби і методи створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».	29.05.21 – 01.06.21	
5.	Обґрунтувати концепцію навчального посібника.	02.06.21 – 05.06.21	
6.	Розробити дизайн і програмно створити навчальний посібник.	06.06.21 – 10.06.21	
7.	Загальне редагування та друк навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».	10.06.21 – 11.06.21	
8.	Підготовка презентації та доповіді.	11.06.21 – 14.06.21	

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2021 р.

Керівник дипломної роботи (проєкту)

_____ (підпис керівника)

Денисенко С.М.

(П.І.Б.)

Завдання прийняла до виконання

_____ (підпис випускника)

Гамула В.В.

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломного проєкту на тему «Макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»» складає: 62 сторінки, 31 рисунок, 5 додатків, 23 використаних джерела.

ВИДАННЯ, НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ, НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК, ПІДРУЧНИК, QR-КОД, НЕПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ, ЦІЛЬОВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ, ХАРАКТЕР ІНФОРМАЦІЇ, ЧИТАЦЬКА АДРЕСА

Об'єкт дослідження – навчальне видання.

Предмет дослідження – макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

Метою роботи – визначення, обґрунтування підходів до проектування навчального видання та створення макету навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація наукової та спеціалізованої літератури з проблеми дослідження; порівняння підходів створення навчальних видань; практичні – створення та друк навчального посібника.

Технічні та програмні засоби – в дипломному проєкті описано процес створення навчального посібника із застосуванням текстового редактора *MS Word*, графічного редактора *Adobe Photoshop* та програми для верстки *Adobe InDesign*, онлайн генератор *QR*-кодів.

Практичне значення: результати роботи рекомендується використовувати студентам закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 186 «Видавництво та поліграфія».

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ.....	11
1.1. Стан дослідженості проблеми проєктування навчальних видань	11
1.2. Специфіка навчального видання	14
1.3. Аналіз навчальних видань аналогічної тематики	18
Висновки до розділу	24
РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВИДАННЯ.....	26
2.1. Етапи створення навчального видання.....	26
2.2. Засоби і методи створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».....	32
Висновки до розділу	37
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ВИДАВНИЧА СПРАВА І ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ».....	38
3.1. Обґрунтування концепції навчального посібника.....	38
3.2. Розробка дизайну навчального посібника	40
3.3. Програмне створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».....	44
Висновки до розділу	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
Додаток А	58
Додаток Б.....	59
Додаток В	60
Додаток Д.....	61
Додаток Е	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ, ТЕРМІНІВ

Видання – це документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання. Під документом слід розуміти матеріальний об'єкт, що містить інформацію, закріплену створеним людиною способом для її передавання в часі та просторі. Видання, що поряд з друкованим текстом містить записи звуків чи зображення та інших матеріальних носіях (платівках, магнітофонних стрічках, фотоплівках, слайдах, аудіо-та відеокасетах), або таке, що має супровідну допоміжну інформацію (дискети тощо), зветься комбінованим [2].

Видавнича продукція – сукупність видань, призначених до випуску чи випущених у світ видавцем (видавцями) [3].

Навчальне видання – видання систематизованих відомостей наукового або прикладного характеру, викладених у зручній для вивчення і викладання формі [2].

Навчальний посібник – навчальне видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник та офіційно затверджене як таке [2].

Підручник – навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке [2].

QR-код (від англ. *quick response* – швидкий відгук) – це винайдений близько двадцяти років тому в Японії двовимірний штрих-код, який дозволяє кодувати будь-яку інформацію – текст, веб-посилання, номер телефону та багато чого іншого. QR-код візуально представлений у вигляді чорно-білого квадрату, що нагадує лабіринт [17].

Неперіодичне видання – видання, що виходить одноразово й продовження його непередбачено [3].

Цільове призначення – характеристика видання щодо виконання ним певної соціальної функції (сприяння розвитку науки, освіти, культури, вдосконалення виробництва тощо) [3].

Характер інформації – сукупність ознак, які характеризують типологічні риси видання відповідно до особливостей твору, вміщеного в ньому [3].

Читацька адреса – характеристика видання, за якою виокремлюють групу читачів (за віком, родом занять, рівнем освіти, спеціальністю тощо), яким воно призначене [3].

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день активно проводяться реформи в системі освіти України задля забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної до вищої освіти та освіти дорослих загалом. Одним з головних кроків на шляху до реалізації поставленої мети є оптимізація змісту освіти, а разом з цим і модернізація навчальних видань. Адже саме навчальна книга є одним з багатьох чинників, яка впливає на забезпечення якісної освіти і сприяє рівню культури в суспільстві.

Нині спостерігається, що забезпечення навчальних дисциплін якісними, сучасними підручниками, які структуровані, враховуючи психологічні особливості сприйняття навчального матеріалу сучасними дітьми та підлітками, є проблемою. Завданнями навчального видання є провадження культуротворчої, розвивальної домінанти освіти XXI століття, бути «співрозмовником» для сприяння легкого засвоєння, використання і інтеграції нових отриманих знань. Проте досягти цього важко, враховуючи те, що третина підручників містить як граматичні, так і смислові, фактичні помилки, до того ж поліграфічне відтворення ілюстрацій також бажає кращого.

Існує достатня кількість нормативних документів з вимогами до створення підручників, частина з яких є обов'язковою для виконання, їхньої структури, змісту, оформлення тощо. Аналізуючи зміни в системі освіти України, можна зробити висновок, що впроваджуючи використання електронних посібників у навчальному плані, до навчальних книг висуваються нові вимоги, як до представлення матеріалу в них (використання посилань на інші інформаційні ресурси, фото, відео, статті; застосування цікавих відокремлень для визначень тощо), так і до оформлення загалом.

Як свідчить аналіз наукової літератури, «з появою у 1991 р. незалежної України постала необхідність і в нових підручниках. Процес створення підручників гальмувався повною відсутністю системи творення національних підручників. І хоча теоретичні засади, методичні та дидактичні принципи були

розроблені на високому науковому рівні в Москві, і українські вчені-педагоги працювали в контексті розвитку науки в СРСР, однак з моменту проголошення незалежності Україна змушена була починати справу творення національної системи навчальної літератури практично з нуля. Україна розпочала складний процес розроблення абсолютно нових підручників» [1, с. 13].

«Нормативні вимоги до змісту вузівського підручника зберігають свою форму, яка добре себе зарекомендувала на практиці. Так, Міністерством освіти і науки України було встановлено два види грифів:

1) «Затверджено Міністерством освіти і науки України» (надається за результатами експертизи підручникам, що пройшли апробацію і визнані як усталені для використання у навчально-виховному процесі);

2) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (надається пробним та експериментальним підручникам). Присвоєння грифа означає, що підручник або навчальний посібник відповідає встановленим вимогам, зокрема змісту навчальної програми дисципліни в ньому дотримано умови щодо обсягу, належного технічного оформлення» [1, с. 14].

Важливим є наказ Міністерства освіти і науки «Щодо видання навчальної літератури для вищої школи» від 27 червня 2008 р. [11], який має додаток «Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів» і містить конкретні методичні рекомендації щодо структури, змісту, обсягу навчальної книги тощо. Підтвердженням викладеного є напрацювання фахівців у галузі поліграфії [1].

Отже, на сьогоднішній день якісних україномовних навчальних посібників дуже мало. Це спричинено тим, що по-перше, нормативні вимоги до навчальних посібників наслідують традиціям радянських часів. По-друге, економлячи на виробництві навчальних видань, а саме – виборі паперу, способу друку тощо, втрачається якість поліграфічного відтворення видання. По-третє, варто осучаснювати видання. За допомогою передових технологій можна цікавіше представляти будь-яку інформацію, наприклад використовуючи *QR*-коди.

Аналізуючи дану інформацію, можна зробити висновок, що варто приділяти більше уваги створенню навчальних видань для кращого сприйняття і засвоєння навчального матеріалу, бо вони сприяють формування свідомості сучасної української молоді.

Метою дипломного проєкту є визначення, обґрунтування підходів до проектування навчального видання та створення макету навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

Завдання:

- проаналізувати основні терміни та поняття дослідження;
- визначити основні підходи до створення навчальних посібників;
- здійснити порівняльний аналіз видань схожої тематики;
- визначити етапи проектування навчального посібника;
- проаналізувати та обрати програмне забезпечення для створення навчального посібника;
- розробити концепцію, дизайн видання та практично реалізувати навчальний посібник «Видавнича справа і технічне редагування».

Об’єкт дослідження – навчальне видання.

Предмет дослідження – макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація наукової та спеціалізованої літератури з проблеми дослідження; порівняння підходів створення навчальних видань; практичні – створення та друк навчального посібника.

Технічні та програмні засоби – в дипломному проєкті описано процес створення навчального посібника із застосуванням текстового редактора *MS Word*, графічного редактора *Adobe Photoshop* та програми для верстки *Adobe InDesign*, онлайн генератор *QR*-кодів.

Практичне значення: результати роботи рекомендується використовувати студентам закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 186 «Видавництво та поліграфія».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ

1.1. Стан дослідженості проблеми проєктування навчальних видань

За Державним стандартом України ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення», навчальне видання трактується як «видання систематизованих відомостей наукового або прикладного характеру, викладених у зручній для вивчення і викладання формі» [2].

Наукові дослідники у галузі поліграфії Тимошик М.С. і Антонова С.Г. наголошують на тому, що створення навчального видання є досить складним методом роботи, пояснюючи це нелегкою специфікою даних видань. Адже для правильного забезпечення функцій, які виконують навчальні видання, – інформаційної, пізнавальної, розвивальної, самоосвітньої, виховної – як автор, так і майбутній редактор мають продемонструвати свої навички на найвищому рівні, правильно конструюючи навчальний матеріал [5; 6].

Нині загальнотипологічної класифікації навчальних видань немає. ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» унормувало терміни, якими позначають види навчальних видань залежно від їхньої ролі в освітньому процесі й характеру вміщеної інформації [8]:

- навчальна програма,
- підручник,
- навчальний посібник (навчально-методичний посібник, навчальний наочний посібник, хрестоматія, практикум, робочий зошит).

Проте також існує і інша класифікація навчальних видань. У методичних рекомендаціях для викладачів університету сказано те, що «утверджено модель системи навчальних видань, яку умовно за функціональною ознакою можна

Кафедра КММТ				НАУ 21 04 36 000 ПЗ			
Виконала	Гамула В.В.			Теоретичні основи проєктування навчального посібника «Видавнича справа і технічне пелагвання»	Літера	Арк.	Акрушів
Керівник	Денисенко С.М.				Д	11	62
Консулт.					ВП-415 186		
Н. Контр.	Гальченко С.М.						
Зав. каф.	Лобода С.М.						

розділити на 4 групи [9]:

- програмно-методичні видання (навчальні плани і навчальні програми);
- навчально-методичні видання (методичні рекомендації, методичні вказівки);
- навчальні та повчальні видання (підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, конспекти лекцій);
- допоміжні видання (практикуми, збірки задач, хрестоматії)».

Державний стандарт України ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення», трактує підручник як «навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке», натомість навчальний посібник визначається як «навчальне видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник та офіційно затверджене як таке» [2].

Як свідчить аналіз наукової літератури, згаданий вище стандарт «дозволяє видавати такі різновиди посібників для навчального процесу, як [1, с. 29]:

- наочний посібник – видання, зміст якого передається в основному зображувальними засобами;
- практичний посібник – виробничо-практичне видання, призначене для оволодіння знаннями та навичками при виконанні будь-якої роботи, операції, процесу;
- навчальний наочний посібник – навчальне образотворче видання матеріалів на допомогу у вивченні, викладанні чи вихованні;
- навчально-методичний посібник – навчальне видання з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики викладання».

Призначенням навчального посібника є поглиблення і доповнення знань, які передбачені програмою нормативного курсу. Структура даного видання не така вимоглива, як у підручнику.

Аналізуючи наукову літературу, зовнішньою ознакою підручника чи навчального посібника є наявність грифу Міністерства освіти та науки (або

іншого міністерства, в компетенції якого перебуває підготовка спеціалістів певного профілю – відповідно медичного, культурологічного тощо) про затвердження видання як підручника чи навчального посібника. Гриф розміщують на титульній сторінці після назви видання, а на звороті титулу зазначається номер і дата рішення відповідного міністерства. Редактору слід також пам'ятати, що існує спеціальний порядок надання навчальній літературі спеціальних грифів, а також вимоги до видавництв, які самостійно готують оригінал майбутнього видання та всі необхідні документи для подання на отримання грифу. У більшості видавництв, які спеціалізуються на виданні навчальної літератури, всю організаційну роботу, пов'язану з отриманням грифу на конкретне видання, виконує його редактор [12].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів «При створенні підручників та навчальних посібників необхідно враховувати, що [13]:

- навчальні книги повинні мати високий науково-методичний рівень, містити необхідний довідковий апарат;
- підручники та навчальні посібники мають бути написані в доступній формі, навчальний матеріал має бути пов'язаний з практичними завданнями, в книзі повинні прослідковуватись тісні міжпредметні зв'язки».

Московські дослідники О. Гречихін та Ю. Дреус у створеному ними виданні заявили, що для надання дієвої допомоги автору і редактору вузівської навчальної книги, треба розвивати її типологію в наступних чотирьох напрямках [15]:

- створення універсальної типологічної моделі для всього видавничого репертуару, всієї реально існуючої та можливої в перспективі номенклатури вузівської книги;
- розробки типологічних (типових) моделей для кожної вузівської навчальної книги – даного типу, роду, виду, конкретної книги-індивіда;
- формування типологічних моделей для окремих складових її як системи;

– розробки мультимедійних (електронних) типологічних моделей, версій навчальної книги, що слід вважати найважливішою перспективою для розвитку типології і практики вузівського книговидання.

Для успішної навчальної діяльності варто створювати такі навчальні видання, які сприяють формуванню професійних умінь і творчому розвитку того, хто навчається.

У ході дипломного проєкту було розроблено макет неперіодичного, книжкового навчального видання – начальний посібник.

1.2. Специфіка навчального видання

Науковий дослідник у галузі поліграфії Тимошик М.С. в одному зі своїх посібників вказав, що «приступаючи до редагування навчальних видань, редакторів належить передусім розібратися в їх типології. Типологічний ряд кожного виду видань найкраще виокремлювати за адресністю читача (споживача) та характером інформації. Це дає змогу з'ясувати специфічні характеристики, які властиві тому чи іншому виданню найперше з точки зору методики редакторської підготовки» [7, с. 303].

Також, вищезгаданий науковець зауважив, що «специфіку навчальних видань легко помітити, якщо порівнювати їх зміст і структуру, скажімо, з науковими чи науково-популярними. Для перших характерні:

- послідовність і строга системність подачі матеріалу (від простого до складнішого);
- доступність викладу, зорієнтована на вікові особливості та освітній рівень читача;
- чітка й детальна структурованість усіх складових змістової частини;
- відповідність змісту та проблематики затвердженій програмі;
- відібраний і перевірений практикою фактичний матеріал;
- відсутність полеміки;
- наявність блоків для самостійних завдань, контрольних запитань і вправ;

– регламентоване державними стандартами художньо-технічне оформлення та високоякісне поліграфічне виконання» [7, с. 305].

Як свідчить аналіз наукової літератури, існує загальна методика роботи редактора над підготовкою навчальних видань до друку, яка включає етапи [7]:

- а) структурування змістової частини;
- б) забезпечення належного навчально-методичного рівня тексту;
- в) забезпечення взаємозв'язку текстового та ілюстративного матеріалу.

Структурування змістової частини навчального видання. Роботу редактора над структурою підручника чи навчального посібника можна розділити на два етапи: ознайомлення з авторським оригіналом з метою зіставлення його із навчальною програмою та чітке структурування майбутнього видання [7].

Згідно із затвердженими у липні 2005 року Міністерством освіти і науки України «Методичними рекомендаціями щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів», структуру навчальної книги складають [13]:

- зміст (перелік розділів);
- вступ (передмова);
- основний текст;
- питання, тести для самоконтролю;
- обов'язкові та додаткові задачі, приклади;
- довідково-інформаційні дані для розв'язування задач (таблиці, схеми тощо);
- матеріали для орієнтації в книзі (покажчики).

Зміст. Зміст це перелік приведених у книзі заголовків рубрик. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки у тексті. Скорочувати заголовки у змісті або давати їх в іншій редакції порівняно із заголовками у тексті не дозволяється. До змісту, як правило, необхідно включати всі заголовки рукопису, за винятком підзаголовків, розташованих у підбір з текстом. Позначення ступенів прийнятої рубрикації («частина», «розділ», «параграф» та їхні порядкові номери) пишуться в один рядок з відповідними заголовками і відділяються від них

крапкою. Всі заголовки у змісті починаються з прописної літери без крапки на кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з відповідним номером сторінки у правому стовпчику змісту. Номери сторінок у змісті рекомендується проставляти простим олівцем [13].

Вступ (передмова) у навчальній книзі повинен відповідати таким основним вимогам: характеризувати роль та значення дисципліни (виду занять) у підготовці фахівця, показувати місце даного курсу (його частин) серед інших дисциплін, містити формулювання основних задач, що стоять перед студентом при вивченні навчальної дисципліни. Обсяг передмови – 0,1-0,2 авторських аркуша [13].

Основний текст підручника (навчального посібника) – це дидактично та методично оброблений і систематизований автором навчальний матеріал. Викладання матеріалу в навчальній книзі повинно відрізнятися об'єктивністю, науковістю та чіткою логічною послідовністю. Композиція підручника, термін, прийоми введення до тексту нових понять, використання засобів наочності повинні бути направлені на те, щоб передати студентові певну інформацію, навчити його самостійно користуватися книгою, захопити його, викликати інтерес до предмета, що вивчається [13].

Питання, тести, задачі, завдання. Питання та завдання (для самоперевірки та контролю засвоєння знань) у навчальній книзі дозволяють забезпечити більш ефективно опрацювання студентом навчального матеріалу у процесі самостійної роботи. Такі контрольні питання та завдання, що розміщуються наприкінці кожної структурної частини книги (глави, параграфа) мають сприяти формуванню практичних прийомів і навичок логічного мислення. Під час написання навчальних книг необхідно орієнтувати студента на активну пізнавальну діяльність, самостійну творчу працю та вміння розв'язувати задачі. У кожному підручнику, посібнику мають бути приклади, питання, задачі [13].

Показчики мають стати обов'язковим структурним елементом підручників та навчальних посібників. Вони полегшують користування книгою. До предметного показчика необхідно включати основні терміни і поняття, що зустрічаються у книзі, а до іменного – прізвища та ініціали тих осіб, відомості про

яких можна знайти в книзі. Поруч з терміном у предметному покажчику або прізвищем у іменному покажчику через кому проставляються номери сторінок, на яких цей термін або прізвище зустрічаються. Терміни у предметному покажчику та прізвища в іменному покажчику пишуться в один стовпчик та розташовуються строго в алфавітному порядку. Групу термінів або прізвищ, що починаються з однієї літери, відділяють від наступної групи пробілом [13].

Додатки є важливим засобом збагачення змісту навчальної книги. У вигляді додатків доцільно давати різні матеріали, що доповнюють або ілюструють основний текст. Додатки за своїм характером та змістом повинні стосуватися всієї книги в цілому або її окремих частин, а не окремих часткових питань. Не допускається включати до книги додатки, що не мають безпосереднього відношення до теми книги [13].

Забезпечення належного навчально-методичного рівня тексту. Працюючи над текстом, редактор повинен знати найважливіші завдання конкретного навчального видання: по-перше, дати учневі (студентові) певну систему знань; по-друге, допомогти йому легко засвоїти навчальну дисципліну; по-третє, активізувати творчий потенціал; по-четверте, сприяти формуванню особистісних начал. Виконанню цих завдань має бути підпорядкований наскрізь відпрацьований належний навчально-методичний рівень тексту. Досягнути цього не можна, не спираючись на такі критерії, як системність викладу, науковість, цілісність, повнота, логічність, доступність. Так, подвоєну увагу мають викликати в редактора терміни і поняття, які вводять до оригіналу видання автор. Чи не несе в собі даний термін двозначності (а то й багатозначності), яка форма визначення терміна (скорочена чи повна) використана, чи доцільно в одному параграфі вводити таку кількість термінів – ось запитання, які не просто має поставити перед собою автор, а й дати на них однозначну відповідь [7].

Забезпечення взаємозв'язку текстового та ілюстративного матеріалу. Не вдаючись до детальної характеристики типологічного ряду ілюстративного матеріалу, варто лише наголосити, що в навчальних виданнях найбільш

поширеними є такі види ілюстрацій: репродукції, малюнки, фотографії, карти, діаграми, схеми, таблиці, графіки [7].

Функції, які виконують ілюстрації в навчальному виданні – доповнювальна, поглиблювальна, пояснювальна, естетична тощо.

Як свідчить аналіз наукової літератури, про кількість і характер ілюстрацій у майбутньому виданні треба вести мову ще на підготовчому етапі редакційно-видавничого процесу, робота редактора на цьому етапі полягає в наступному [7]:

1. Визначення критеріїв відбору ілюстративного матеріалу. Залежно від адресного призначення видання визначається концепція зображального ряду: в підручниках для початкових і частково для середніх класів будуть домінувати образні малюнки, зображення предметів, виконані в кольорі. У підручниках з літератури й історії доцільно використовувати портрети авторів творів та їх героїв, репродукції відомих художників. Підручникам для ВНЗ більше властивий комбінований підхід до подачі ілюстративного матеріалу. В них домінуватимуть схеми, таблиці, графіки [7].

2. Визначення місця розміщення ілюстрацій за текстом. Важливо, аби ілюстрації були максимально «прив'язані» до тексту. Ця вимога є абсолютною для шкільних підручників. Тут зображення і пояснювальне його слово чи фраза мають однозначно збігатися. Для підручників ВНЗ ця вимога є бажаною. Нерідко видавці, аби не мати мороки з різноформатним ілюстративним рядом за текстом, вміщують його окремими блоками (чи аркушами) всередині або наприкінці книги. Такий підхід може бути виправданим тоді, коли подані ілюстрації доповнюють суть викладеного матеріалу [7].

1.3. Аналіз навчальних видань аналогічної тематики

Проаналізовано вітчизняні та зарубіжні видання схожої тематики. З'ясовано, що наразі україномовних навчальних видань присвячених суто видавничій справі і технічному редагуванню є достатня кількість, але всі вони потребують модернізації.

Для прикладу, вітчизняні навчальні посібники «Видавнича справа та редагування» автора Тимошик М.С. і «Технічне редагування» автора Яреми С.М. рекомендовано і допущено Міністерством освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів, що навчаються за спеціальністю «Видавнича справа та редагування» відповідно (рис. 1.1, рис. 1.2).

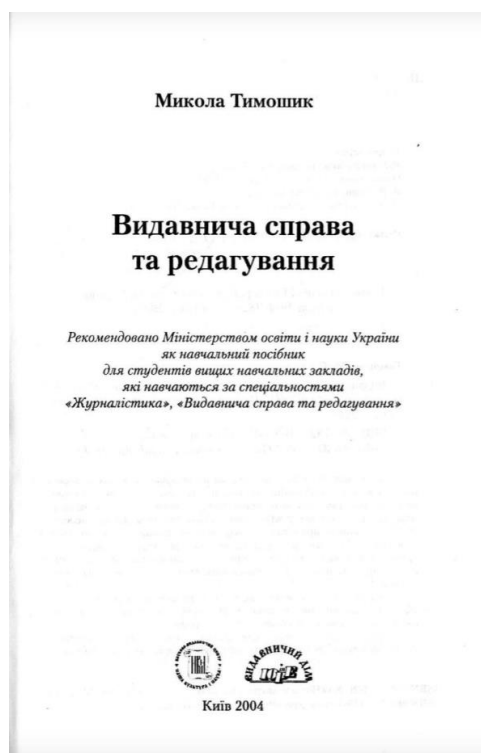


Рис. 1.1. Аналізований навчальний посібник автора Тимошик М.С.

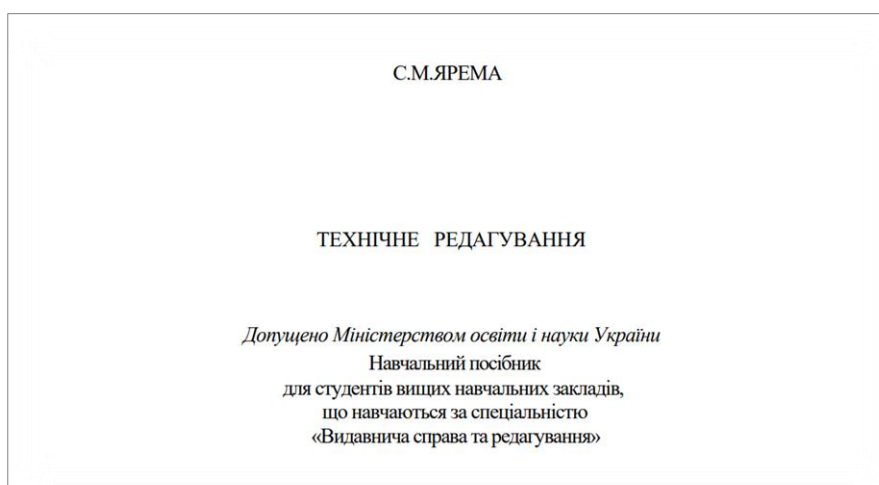


Рис. 1.2. Аналізований навчальний посібник автора Яреми С.М.

В обох навчальних посібниках великою перевагою є розташування змісту на початку видання, що пришвидшує знаходження потрібного матеріалу.

В аналізованих даних виданнях, матеріал представлено у логічній послідовності і структуровано по темах, кожна з яких розділена на пункти, і які закінчуються блоками питань і завдань для самоперевірки (рис. 1.3). Дані запитання і завдання для самоперевірки є обов'язковою складовою навчальних видань і сприяють засвоєнню нового матеріалу.

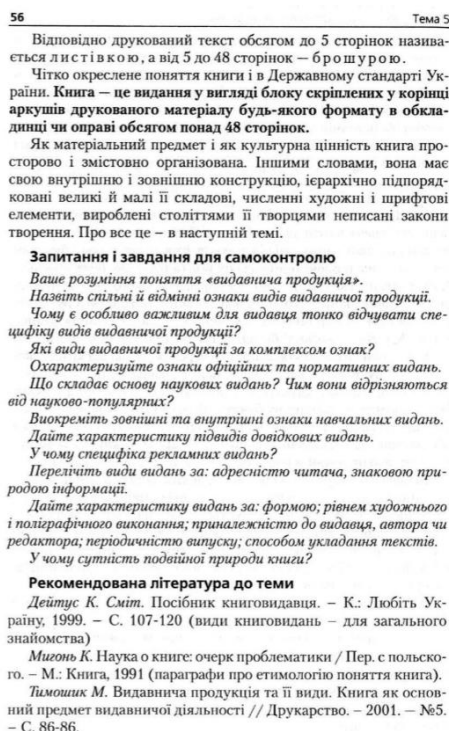


Рис. 1.3. Приклад закінчення кожної підтеми у виданні Тимошика М.С.

Матеріал в даних навчальних посібниках відповідає віковим нормам особливостей сприйняття інформації. Проаналізовано, що в обох посібниках використано виділення важливої інформації – заголовки, підзаголовки, визначення тощо – курсивом, напівжирним накресленням.

З'ясовано, що обом посібникам характерна недостатня кількість ілюстративного матеріалу. Наведені чорно-білі ілюстрації не відповідають нормам якості (рис. 1.4). Навчальний матеріал у даному підручнику подано актуально, тобто з використанням таблиць (рис. 1.5), де інформація подана, з

одного боку, стисліше, а з іншого – цікавіше, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу і розвиває інтерес.

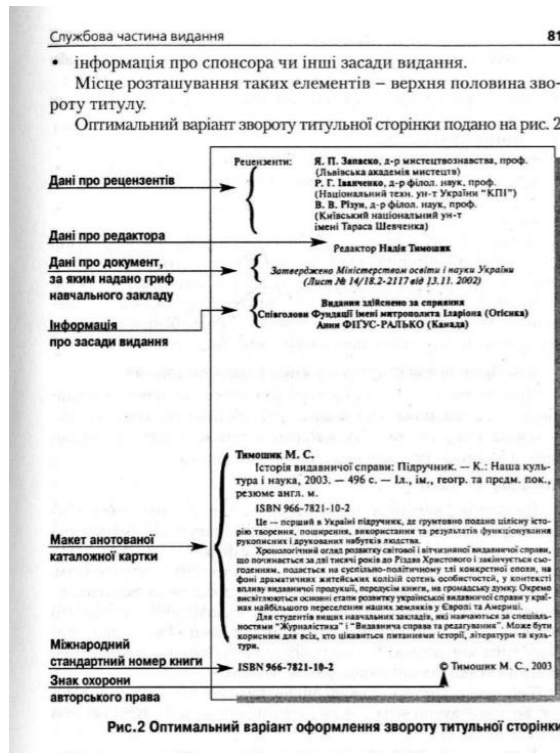


Рис. 1.4. Зображення в аналізованому посібнику Тимошика М.С.

Таблиця 10. Коефіцієнти переведення фізичних друкованих аркушів в умовні

Формат аркуша	Коефіцієнт переведення	Формат аркуша паперу, см	Коефіцієнт переведення
60x70	0,78	70x100	1,30
60x84	0,93	70x108	1,40
60x100	1,11	75x90	1,25
60x108	1,20	80x100	1,48
61x86	0,97	84x90	1,40
70x75	0,97	84x100	1,56
70x84	1,09	84x108	1,68
70x90	1,17	90x100	1,67

Знаючи обсяг видання, що випускається в умовних друкованих аркушах, видавець може розрахувати загальний друкований і загальний паперовий обсяги річного випуску продукції, скільки б видань різних форматів у ньому не значилось.

2.43. Авторський аркуш

Це одиниця обсягу матеріалу (тексту, таблиць, ілюстрацій), створеного автором. Вона дорівнює: 40 000 знаків прозового тексту (рахуючи за знак і кожний пробіл між словами, і кожній розділовий знак, цифру тощо, і неповні рядки як повні); 700 рядків віршового тексту; 3000 см² площі ілюстративного або іншого зображального матеріалу на сторінках видання.

Рис. 1.5. Використання таблиць в аналізованому посібнику Яреми С.М.

Щодо зарубіжних видань, то саме навчальних видань схожої тематики є дуже мала кількість.

Для аналізу було обрано навчальний посібник «*Technical editing*» автора *Judith A. Tarutz* (рис. 1.6).

Темою даного видання є розгляд реальних проблем, з якими стикаються технічні редактори та письменники, та їх рішення. Мета посібника – вдосконалення вмінь та розуміння функції технічного редагування.

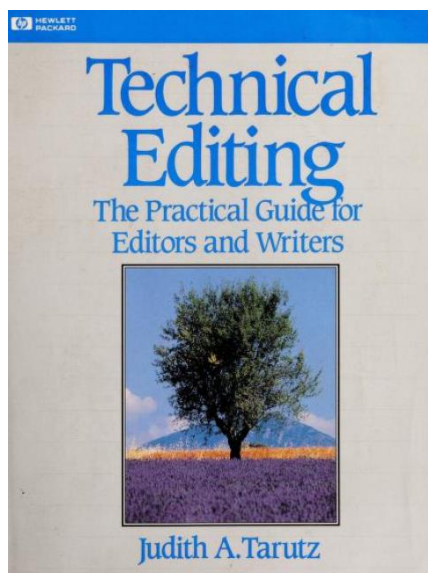


Рис. 1.6. Обкладинка зарубіжного навчального посібника

Аналогічно до проаналізованих вітчизняних видань, зміст розміщено на початку посібника. Також даному виданню характерна оригінальна верстка (рис. 1.7).

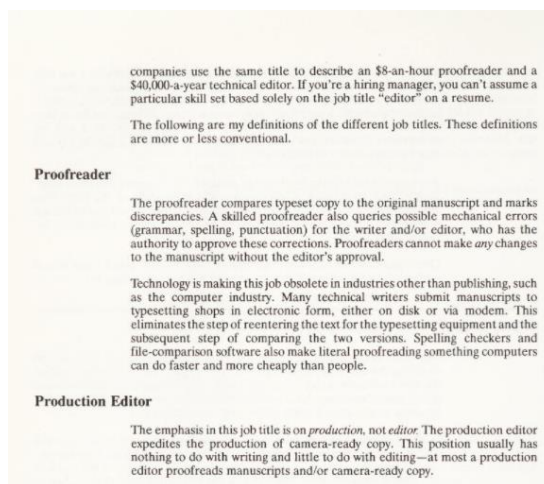


Рис. 1.7. Оригінальна верстка аналізованого видання

У посібнику навчальний матеріал, який структуровано по розділах і підрозділах, відповідає темі видання, розкриває головні проблеми та їх рішення.

Наведено достатню кількість таблиць і схем, які доповнюють або ж стисліше представляють інформацію (рис. 1.8).

Table 1-1. Contrast Between Jobs of Technical Writer and Technical Editor

A writer . . .	An editor . . .
is an expert in the product	is an expert in the publishing process
has detailed product knowledge	has an overview of many products
is usually a specialist	is usually a generalist
works on one major project at a time	juggles many concurrent projects
works with technical professionals (engineers, scientists)	works with professional writers ¹
writes and creates	reads, reacts, responds, sometimes rewrites
makes revisions	suggests changes
works on a long project cycle	works on a short project cycle
has long periods of concentration	has many interruptions
has a narrow focus (on one book)	has a broad perspective (on a documentation set)

¹ Some technical editors (for example, those working for professional-book and textbook publishers) work with both professional writers and technical professionals.

Skills Common to Writers and Editors

People often ask if technical writing and technical editing are interchangeable jobs. They're not, although writers and editors certainly share several skills:

Рис. 1.8. Наведена таблиця в аналізованому виданні

З'ясовано, що у даному навчальному посібнику присутні достатня кількість блоків прикладів та завдань для саморозвитку (рис. 1.9).

Take the following paragraph, for instance:

EXAMPLE

This book isn't meant to be read, just dipped into, when you've got those clearly visible and immediate problems that don't lend themselves to neat organization or to someone else's ideas of taxonomy or phrasing. We present relevant commands in quick-reference format and procedures in skeletal form. We'll tell you what to do, how to do it, but probably not why (though there will be appropriate notes). We've organized this manual in the standard, rather boring manner . . .

Suppose the system just crashed, you have to fix it before your 250 users fix you, and this book is your primary source for the solution. Now does the writer's light tone amuse you?

Rule 3. The book is written for customers to use, not to admire.

Don't draw unnecessary attention to the book. The reader doesn't care about your trials and tribulations while creating it or your clever solutions to writing and formatting problems. Here are some real examples that illustrate what you *don't* want to see.

This writer is hamming it up for the reader:

EXAMPLE

You probably already know enough to skip this chapter, or you probably want to solve some of your problems, so we've put this introduction here (rather than in an appendix) to let you feel like you're making progress by skipping Chapter 1 and turning to Chapter 2. Also, we've chosen not to "bury" this information in an appendix, because we know you won't look there.

Рис. 1.9. Блоки прикладів та правил, використані у виданні

Суттєвим недоліком даного видання є недостатня кількість кольорових зображень, які краще б доповнювали або пояснювали навчальний матеріал, поданий у посібнику.

Проаналізувавши дані видання схожої тематики, можна зробити висновок, що для модернізації даних навчальних посібників рекомендовано було б використовувати більше якісних, доповнювальних зображень.

Також доцільним було б застосування цікавих колірних рішень, а саме – кольорове виділення важливого тексту, кольорові вставки і кольорові зображення. Використання посилань на інформаційні сторінки, які містять мультимедійний контент, цікаві факти, відео, статті, які стосуються наведеного матеріалу є вдалим способом розбавлення матеріалу. Для цього можна використовувати *QR*-коди, які розширюють можливості представлення будь-якої інформації. «*QR*-код – це винайдений близько двадцяти років тому в Японії двовимірний штрих-код, який дозволяє кодувати будь-яку інформацію – текст, веб-посилання, номер телефону та багато чого іншого. *QR*-код візуально представлений у вигляді чорно-білого квадрату, що нагадує лабіринт. В одному *QR*-коді можна зашифрувати: 7089 цифр, 4296 символів (у тому числі кирилицею), 1817 ієрогліфів. Код може містити будь-яку текстову комбінацію, що складається з цифр і символів» [17].

Висновки до розділу

Проаналізовано стан дослідженості проблеми проєктування навчальних видань. Розглянуто трактування визначення навчального видання і його класифікацію. З'ясовано відмінність між підручником і навчальним посібником і визначено, що структура навчального посібника не така вимоглива, як у підручнику.

Визначено теоретичні основи проєктування та специфіку навчальних видань. З'ясовано, що навчальним виданням має відповідати високий науково-методичний рівень і у таких виданнях обов'язковим є блок завдань і запитань для

самоперевірки. Також було розглянуто етапи загальної методики роботи редактора над підготовкою навчальних видань до друку.

Проведено аналіз видань аналогічної тематики. Зроблено висновок, що вітчизняних видань схожої тематики є достатня кількість, а зарубіжних навчальних видань – дуже мало. Всі вони відповідають тематиці і містять цікавий і корисний матеріал, проте потребують осучаснення представлення інформації і оформлення загалом.

РОЗДІЛ 2

ЕТАПИ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВИДАННЯ

2.1. Етапи створення навчального видання

Нині існує поліграфічна технологія, яка містить в собі основні етапи створення видання – додрукарська підготовка, друк, післядрукарська обробка і поширення.

Додрукарська підготовка включає такі операції, як розробка концепції видання, макетування, обробка текстової інформації, робота з зображеннями, створення верстки видання, кольороподіл, виготовлення кольоропроб та вивід друкарських форм. При створенні навчального посібника було дотримано специфіку кожної з даних операцій. Також для осучаснення видання було використано QR-коди. Їх було створено за допомогою сайту-генератора QR-кодів, і так як QR-код являє собою зображення, їх було розміщено на деяких сторінках видання з посиланнями на цікаві *Internet*-посилання.

Другий етап створення видання – друкарський процес. Результат його завершення – віддруковані листи майбутнього видання. На даному етапі найголовнішим завдання є вибір способу друку, який найкраще підійде для друку створюваної продукції.

Як відомо, існує декілька основних способів друку:

– високий друк – процес друку, в якому друкарські елементи розміщені значно вище ніж пробільні елементи, тому валик наносить фарбу на друкарські елементи, а на пробільні, оскільки вони нижче розташовані, фарба не потрапляє (рис. 2.1). Далі, залежно від конструкції верстату відбувається контакт і в результаті отримується відбиток. Даний спосіб друку, в основному використовується для друкування захищених бланків, зокрема нумерування [18];

Кафедра КММТ				НАУ 21 04 36 000 ПЗ			
Виконала	Гамула В.В.			Етапи проектування навчального посібника «Видавнична справа і технічне редагування»	Літера	Арк.	Акрушів
Керівник	Денисенко С.М.				Д	26	62
Консулт.					ВП-415 186		
Н. Контр.	Гальченко С.М.						
Зав. каф.	Лобода С.М.						

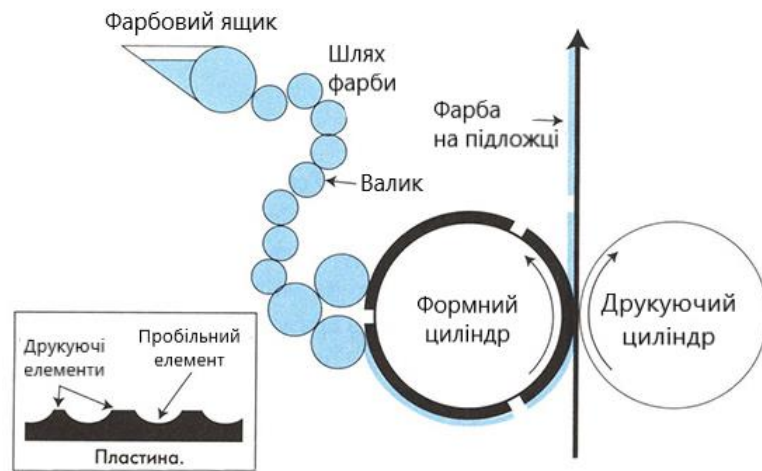


Рис. 2.1. Спосіб високого друку

– офсетний друк – друкування відбувається за допомогою офсетних форм в яких друкарські та пробільні елементи розташовані приблизно на одній висоті [18]; використовується для друку майже всієї поліграфічної продукції (рис. 2.2);

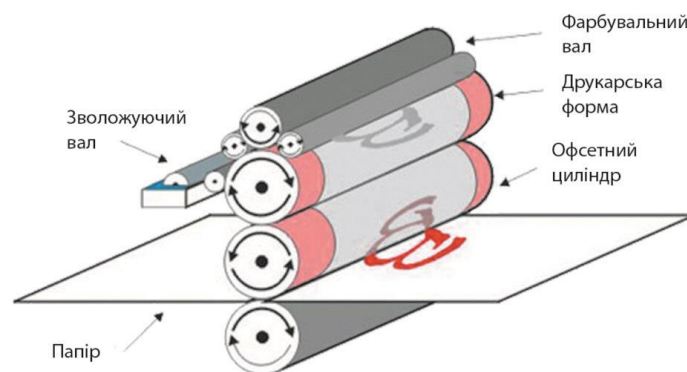


Рис. 2.2. Спосіб офсетного друку

– глибокий друк – колись досить популярний вид друку; друкарські елементи розміщені, глибше, ніж пробіли, фарбу на цей циліндр-форму наносить спеціальний анілоксовий валик, спеціальна стальна пластина знімає (зішкрябує) фарбу із пробільних елементів на циліндрі, а в заглибленнях (друкарських елементах) фарба залишається, після цього форма-циліндр вступає в контакт з папером і залишає відбиток; глибоким друком вигідно друкувати при дуже великих тиражах (сотні тисяч екземплярів) [18];

– цифровий друк – дуже популярний вид друку в останні роки через те, що процес друку можливий без використання друкарської форми, а це велика економія часу (рис. 2.3). Недоліком можна назвати вищу ціну відбитку у порівнянні з офсетним друком [18];

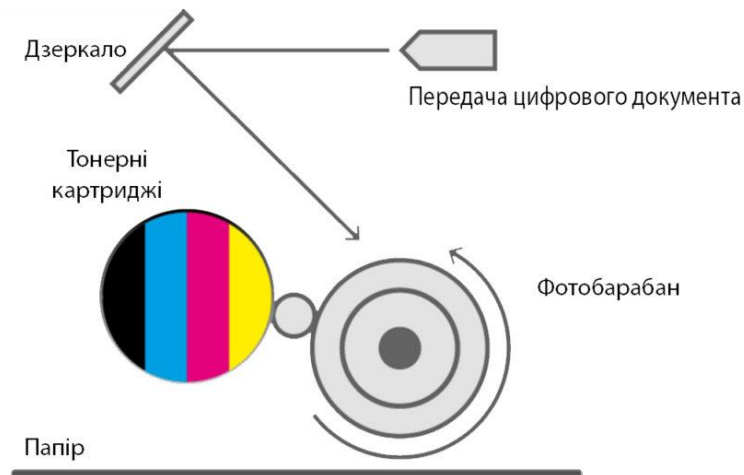


Рис. 2.3. Цифровий спосіб друку

– флексографічний друк – вид високого друку, у нього подібна технологія нанесення фарби на матеріал: тут також друкарські елементи розташовані вище пробільних, тільки на відміну від свого попередника, флексографічні форми гнучкі (спеціальна гума), від чого і пішла назва «флексографія» (рис. 2.4). Фарби при друкуванні флексографічними формами використовують значно рідшої консистенції, ніж в офсеті чи класичному високому друці. [18];

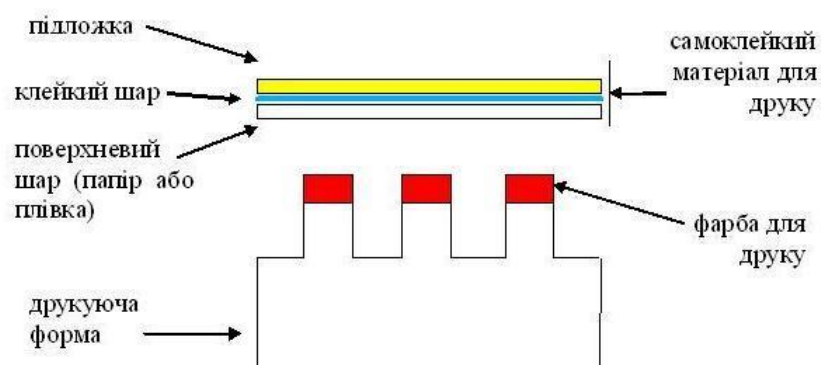


Рис. 2.4. Флексографічний спосіб друку

– трафаретний друк (шовкографія) – принцип роботи, де друкарською формою служить натягнута на рамку сітка (колись для виготовлення сітки використовувався шовк, через що цей вид друку ще називають шовкографія). Отже, на цій сітці пробільні елементи закривають вічка, а пробільні – ні (рис. 2.5). Далі, майстер на наносить фарбу на сітку, і спеціальним гнучким ножом (ракель) протискує фарбу через вічка. Пробільні елементи, як писалось вище, фарбу не пропускають, і вона наноситься тільки там, де потрібно. Цю операцію повторюють щоразу для кожного кольору. Сучасні трафаретні верстати значно автоматизували цю процедуру. Даний спосіб друку незамінний для друкування на нерівних поверхнях (на виробах із дерева, металу, тканини, пластику, скла, керамічні поверхні, посуд тощо) [18].



Рис. 2.5. Трафаретний спосіб друку

Для друку навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано цифровий спосіб друку. Даний спосіб друку нині є домінантним у поліграфії завдяки своїм вагомим перевагам [19]:

– оперативність. Особливості цифрового друку такі, що зображення передається з комп'ютера на обладнання, не потрібно попереднє виробництво кліше, спеціальних форм;

– якість. Цифрова технологія дозволяє домогтися оптимальних результатів: яскрава, реалістична продукція високої якості з точною передачею кольору;

– економія коштів. Ціна одного примірника не залежить від обсягу тиражу;
– матеріали. Цифрова технологія працює не тільки з папером. В якості основи можна застосовувати плівку, пластик, тканину. Завдяки такій перевазі її сфера використання постійно розширюється;

– пробний відбиток. Він дозволяє оцінити якість майбутнього тиражу, побачити переваги, виявити і своєчасно усунути недоліки.

Завданням післядрукарської обробки є сформувати з віддрукованих листків готове видання. На даному етапі виконується фінальна обробка та надання товарного вигляду майбутньому виданню. Даний етап по-різному виконується для всіх видів видань. Наприклад, для листових видань – візитки, флаєри тощо – треба виконувати підрізання і обрізання на відповідні формати за допомогою спеціального паперорізального обладнання.

Для таких видань як брошура, буклет тощо виконується фальцювання, тобто згинання аркушів для створення поліграфічної продукції, на спеціальному фальцювальному обладнанні. Фальцюють не тільки видрукувані основні аркуші видань, а й додаткові деталі зошитів, обкладинки, продукцію. Застосовують різні варіанти фальцювання, які характеризуються кількістю згинів, взаємним розташуванням згинів і положенням їх на аркуші. За кількістю згинів фальцювання може бути: одно-, дво-, три- і чотиризгинне (рис. 2.6). При цьому відповідно виходять зошити обсягом в 4, 8, 16 і 32 сторінки [23].

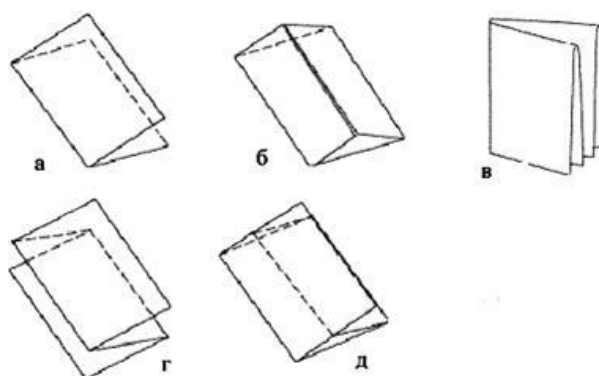


Рис. 2.6. Види фальцювання: однозгинне (а); двозгинне паралельне зміщене (б); двозгинне перпендикулярне (в); двозгинне паралельне гармошкою (г) та двозгинне паралельне в намотку (д)

Далі необхідним етапом при створенні книги є комплектування. Існує комплектування вкладкою, що в основному використовується ти створенні брошур тощо, та комплектування підбіркою. У випадку створення навчального посібника відбулось комплектування блоків видання на автоматичних аркушепідбірних машинах для забезпечення порядкової нумерації сторінок усього видання (рис. 2.7).

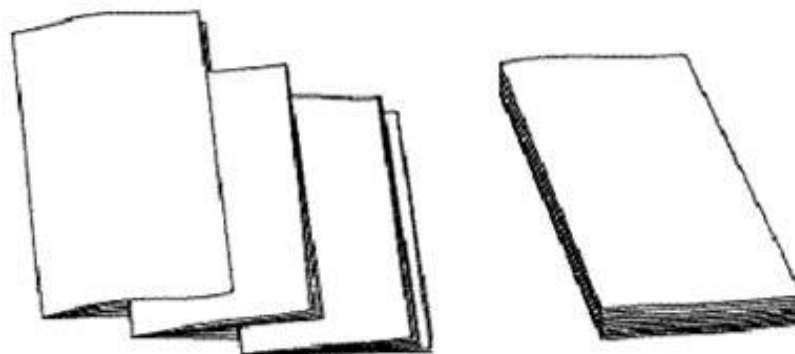


Рис. 2.7. Види комплектування блоків видання – вкладкою та підбіркою

Для з'єднання скомплектованих аркушів посібника було застосовано скріплення. Нині існує декілька способів скріплення книжкових блоків:

– шиття блоків нитками – є найпопулярнішим способом скріплення блоків середнього і великого обсягів, застосовується для скріплення книжкового блоку, скомплектованого підбіркою (рідше – вкладкою), скріплення виконується, як при шитті дротом, і здійснюється на ниткошвейних машинах або автоматах. Для подальшої обробки блоку на агрегатах зошити зшиваються без марлі, для почергової обробки – на марлі. Останній варіант використовується для книжкових видань, розрахованих на довгий термін служби [20];

– шиття блоків дротом – варіант для виготовлення брошур та журналів. Блок може комплектуватися і вкладкою, і добіркою, а шиття здійснюється одним із двох варіантів: ушивкою «в накид», в першому випадку, або «вточуванням» у другому [20];

– клейове безшвейне скріплення – універсальний спосіб скріплення, тому що знаходить широке застосування в книжково-журнальному виробництві: для

книг в обкладинці та палітурній кришці, журналів. Проводиться на потокових лініях, що здійснюють обробку корінця блоку (може вестися і на окремому устаткуванні) та безпосереднє скріплення. За технологією попередньої обробки блоку розрізняють такі види скріплень: зі зрізанням корінцевих фальців; без зрізання корінцевих фальців; з частковим руйнуванням корінцевих згинів зошитів [20].

– технологія шиття термонитками використовується у виробництві книг, брошур і схожа на ниткошвейні скріплення. Нитка подається в швейну секцію, зошит проколюється, і проведена нитка приплавляється. Скріплений блок додатково обкантиують нетканим матеріалом для зміцнення [20];

– комбінований спосіб поєднує переваги шиття нитками, а додаткове проклеювання корінця надає конструкції міцність. Цей варіант застосовується для шиття блоків книг, розрахованих на тривалий термін служби, і для подарункових видань [20].

Для скріплення створюваного навчального посібника було обрано клейове безшвейне скріплення. Принцип роботи даного способу досить простий – міцно утримуючи листи майбутнього видання, змазати корінець видання спеціальним клеєм і залишити до повного висихання клею. Скріплення книжкового блоку клейовим безшвейним способом має такі переваги, як гарний товарний вигляд кінцевого видання, забезпечує міцність, гнучкість і довготривалість видання.

На останньому етапі відбувається поширення видання у світ. Друкований тираж видань було надано в ВУЗ для подальшого використання.

2.2. Засоби і методи створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»

Після обдумування загального вигляду видання, підбору текстового і графічного матеріалу можна приступати до верстки видання. Наразі у час технологій існує декілька комп'ютерних програм, за допомогою яких здійснюється електронна верстка книги. Найбільш поширеними програмами для

підготовки багатосторінкової верстки є продукти корпорації *Adobe* (*PageMaker*, *FrameMaker*, *InDesign*), *QuarkXPress*, *Corel Ventura Publisher* та *TeX*.

Кожна з наведених програм має як переваги, так і недоліки. Тому вибір програми залежить від типу видання та особистих вподобань, досвіду.

Спираючись на власні знання і досвід роботи з даною програмою, для верстки даного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано *Adobe InDesign*.

Дана програма призначена для дизайнерів, художників і фахівців в області друку, що працюють в засобах масової інформації, дизайнерських компаніях, рекламних агентствах, видавництвах і інших організаціях, що займаються версткою і випуском друкованої продукції.

На даний момент програма *Adobe InDesign* – одна з найбільш функціональних видавничих систем, яка підтримує імпорт малюнків і тексту з найбільш різноманітних форматів, включаючи *PDF* і *XML*-файли; пропонує великий набір інструментів для редагування імпортованих матеріалів, куди входить робота з шарами, таблицями і шаблонами. Також, *Adobe InDesign* тісно інтегрована з іншими програмами сімейства *Adobe* і без проблем імпортує текстові файли, що містять ілюстрації та таблиці без втрати форматування, а також графічні файли в форматах *Adobe Photoshop* і *Adobe Illustrator*. І найголовніше, програма дозволяє виконати досить ретельний додрукарський контроль і виявити проблеми на ранній стадії, без додаткових тимчасових і матеріальних витрат [14].

До недоліків даної програми можна віднести: незручну роботу по створенню векторних елементів дизайну і верстки; заверстування растрової графіки у фрейми; досить велика ресурсоемність.

Проте *Adobe InDesign* має ряд переваг:

- зручні у використанні ефекти і засоби управління текстом;
- можливість створення і використання шаблону смуги для багатосторінкової верстки;
- підтримка об'ємних і багатосторінкових документів;

- зручна інтеграція з програмою *Word*, можливість переносити стилі, таблиці, списки, виноски тощо;
- професійна підготовка файлу до друку;
- зручний інтерфейс програми (рис. 2.8).

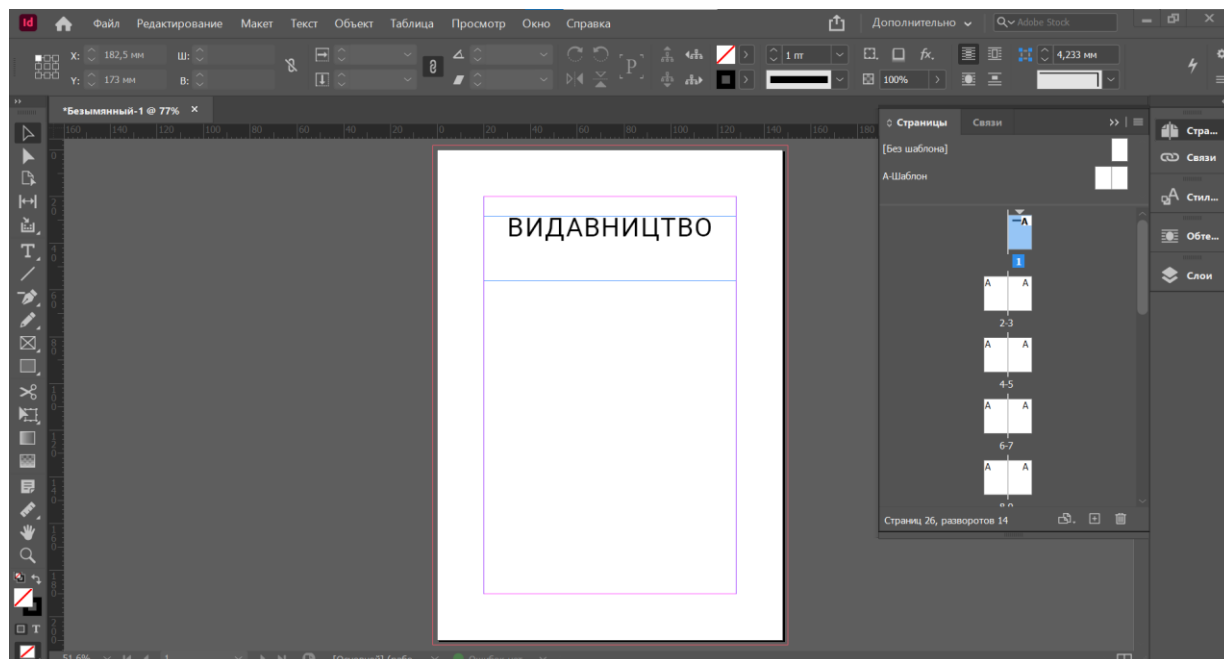


Рис. 2.8. Інтерфейс програми *Adobe InDesign*

Для обробки ілюстративного матеріалу використовуються графічні редактори. Дані редактори призначені для підготовки ілюстративного матеріалу, а саме – створення, редагування та підготовка до друку. До ілюстративного матеріалу належать: зображення, фотографії, схеми, діаграми, малюнки тощо.

Як відомо, графічні редактори є кількох видів:

- растрові графічні редактори – в яких можна створювати, обробляти і зберігати зображення, яке складається з точок або сітки пікселів, у растрових форматах. Найпоширеніші растрові редактори – *Adobe Photoshop*, *Corel Photo-Paint*, *Corel Painter*, *Microsoft Paint*.

- векторні графічні редактори – призначені для створення і редагування об'єктів, які складаються з геометричних елементів (точок, ліній тощо) векторних зображень та зберігання їх у різних векторних форматах; більш придатні для

створення різноманітних логотипів, розмітки сторінок тощо. Найбільш поширені векторні редактори – *CorelDraw*, *Adobe Illustrator*, *Adobe Flash*, *Inkscape*, *OpenOffice Draw*.

– гібридні графічні редактори – поєднання растрових і векторних інструментів при створенні або ж редагуванні зображень. Найвідоміші гібридні редактори – *RasterDesk*, *Adobe Photoshop Extended*.

Для обробки ілюстративного матеріалу створюваного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано професійний растровий графічний редактор *Adobe Photoshop*. Дана програма призначена для створення фотореалістичних зображень, ретушування, корекції кольору, художньої обробки фотографій, а також створення і дизайн веб сторінок і *PDF*-презентацій. *Adobe Photoshop* є зручним зручним інструментом як для дизайнера, так і для художника чи фотографа (рис. 2.9).

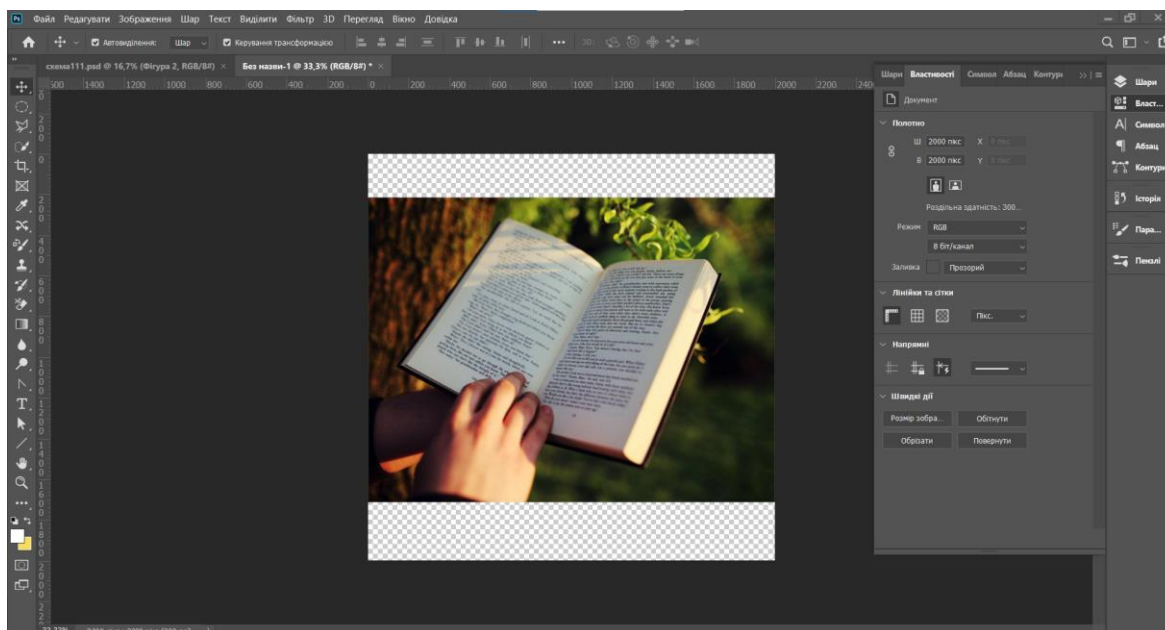


Рис. 2.9. Інтерфейс програми *Adobe Photoshop*

Графічний редактор *Adobe Photoshop* створений двадцять років тому і до цих пір не поступається першості в середовищі растрових редакторів. Величезна кількість ефектів, фільтрів і команд трансформації зображення підняли це додаток на недосяжну для конкурентів висоту. Однак варто зауважити, що логіка

програми та її інтерфейс не так легкі в розумінні, як у графічних редакторів сімейства *Corel*, наприклад. Навпаки, деякі корисні команди і фільтри заховані так далеко, що доступні лише фахівцям. Проте для верстальника і дизайнера ця програма необхідна, як повітря. Безсумнівно, вона вимагає пильної уваги, але можна спробувати обмежити вивчення деякими корисними командами, такими, як тонова і колірна корекція зображень, робота з шарами і режимами кольору, застосування фільтрів тощо [14].

Серед недоліків програми можна назвати лише деяку складність логіки і значну вимогливість до ресурсів комп'ютера, особливо до оперативної пам'яті.

Так як у створюваному навчальному посібнику «Видавнича справа і технічне редагування» використовувались *QR*-коди, було використано онлайн-сервіс для їх створення. На просторах Інтернету є велика кількість генераторів *QR*-кодів, які є безкоштовними для користувачів – *Creambee*, *QR-9.ME*, *Mobizon*, *Уміти* тощо. Аналізуючи дані онлайн-сервіси, було обрано *Website Planet* (рис. 2.10), який є зручним та зрозумілим у використанні. Перевагою є те, що саме на цьому онлайн-генераторі є можливість зазначити, яка саме інформація буде закодована.

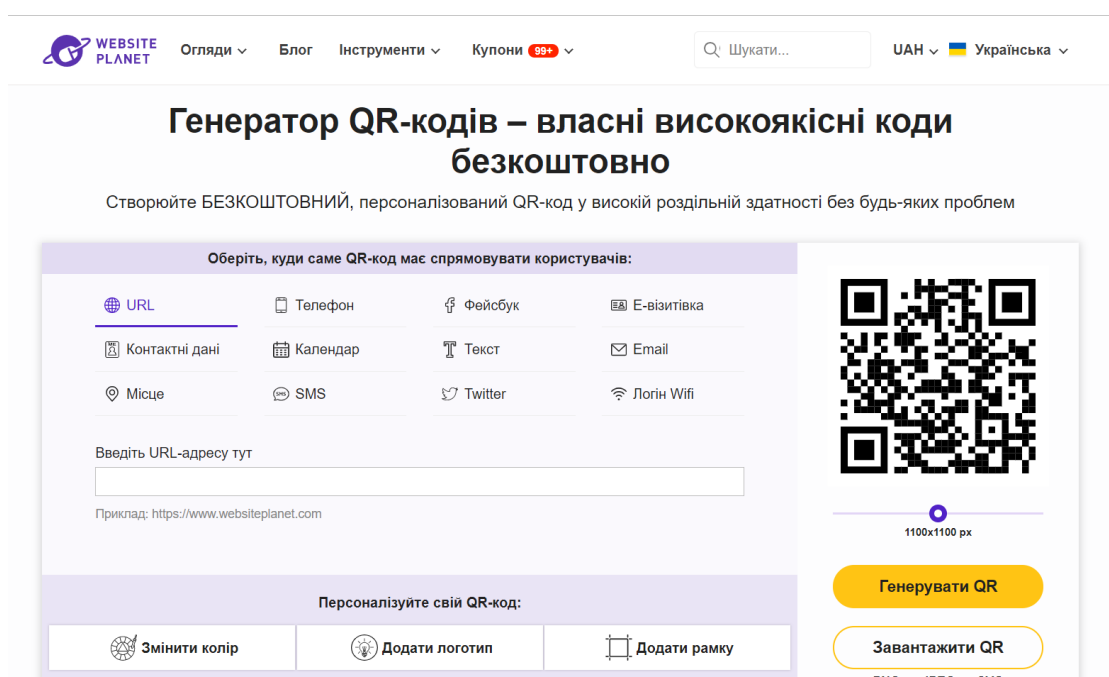


Рис. 2.10. Використовуваний генератор *QR*-кодів

Висновки до розділу

У даному розділі було розглянуто етапи створення навчального видання. Згідно з поліграфічною технологією створення видання, на етапі додрукарської підготовки було розроблено концепцію видання, оброблено текстовий і графічний матеріал, створено *QR*-коди і проведено верстку видання. На друкарському етапі було обрано цифровий спосіб друку для навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» зважаючи на його вагомні переваги. На етапі післядрукарської обробки було обрано спосіб скріплення друкованих аркушів посібника – клейове безшвейне скріплення, яке забезпечує міцність, гнучкість і довготривалість і гарний товарний вигляд кінцевого видання.

Проаналізувавши засоби і методи створення видання, спираючись на власні знання і досвід роботи з даними програмами, для верстки навчального посібника було обрано програму *Adobe InDesign*, а для роботи з ілюстративним матеріалом – графічний растровий редактор *Adobe Photoshop*.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ВИДАВНИЧА СПРАВА І ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ»

3.1. Обґрунтування концепції навчального посібника

Концепцією визначається вся подальша творча і інша робота редактора над виданням: розробка плану-проекту і написання пробних фрагментів майбутнього твору, аналіз, оцінка авторського оригіналу та його вдосконалення; розробка концепції ілюстрування твору і оформлення книги; моделювання видання і його підготовка; систематизація елементів видання і формування видавничого оригіналу; контроль-аналітична робота на етапах його тиражування та випуску в світ [21].

Розробка концепції видання є важливою творчої операцією, яку виконує редактор. Створити концепцію – означає підготувати основу для видання. Концепція є методологічною основою всього процесу редакторської підготовки видання. На основі концепції, з урахуванням специфіки літературного твору розробляється модель видання [21].

Загальна, принципова модель видання повинна включати найбільш значущі і узагальнені ознаки видання, необхідні для того, щоб розкрити його сутність. До таких ознак, які можна вважати необхідними і достатніми, відносяться [21]:

- функціональне призначення;
- читацька адреса;
- характер інформації;
- конструкція видання.

Звичайно, на практиці характеристика конкретного видання не обмежується тільки перерахованими ознаками, і це потрібно враховувати при редакторській

Кафедра КММТ				НАУ 21 04 36 000 ПЗ			
Виконала	Гамула В.В.			Практична реалізація навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»	Літера	Арк.	Акрушів
Керівник	Денисенко С.М.				Д	38	62
Консульт.					ВП-415 186		
Н. Контр.	Гальченко С.М.						
Зав. каф.	Лобода С.М.						

підготовці кожного видання окремо. Що стосується загальної моделі, вона запропонована як один з результатів наукового дослідження, проведеного Книжковою палатою [21].

Функціональне призначення відображає зв'язок і функціональну залежність групи видань від потреб певної сфери суспільного життя і практики. Функціональне призначення і цільове призначення частково ідентичні як ознаки видання. Однак насправді функціональне призначення більш повно враховує можливості видання по задоволенню завдань та інтересів суспільства. Функціональне призначення як ознака, взята для розробки моделі видання, так само як і цільове призначення, тісно пов'язується з читацькою адресою видання [21].

На перший погляд може здатися, що читацька адреса є доповненням до функціонального призначення видання. Однак так є лише в деяких випадках. Читацька адреса є визначальною категорією в плануванні видавничого проекту. Так, наприклад, основним читачем наукового видання є вчений. Читацька адреса інших видів видання може бути детально конкретизована, що видно на прикладі навчальних видань. Їх читачі поділяються за соціальною ознакою – учні; за сферою навчання – учні школи, студенти коледжів, вищих навчальних закладів; за формою навчання – учні денного, вечірнього, заочного відділень; рівнями – учні початкової та середньої школи, студенти бакалаврату, магістратури; студенти, які готуються стати дипломованими фахівцями. В оцінці читача є свій функціональний підхід, який виражений у вивченні читача насамперед у зв'язку з книгою. Типологія читача розглядається в зв'язку з функцією її читання [21].

Найважливішою характеристикою видання, яка має визначальний вплив на вибір його виду, є характер інформації. Цей термін запропонований Книжковою палатою, щоб висловити особливий опосередкований характер взаємин змісту з функціональним призначенням видання, читацькою адресою і конструкцією видання. Одним з основних ознак характеру інформації є глибина розробки проблеми [21].

Аналізуючи наведений матеріал, було розроблено концепцію створюваного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»:

– функціональне призначення – написаний в доступній формі навчальний матеріал, який відповідає змісту навчальної дисципліни і сприяє формуванню професійних умінь і творчому розвитку того, хто навчається;

– читацька адреса – студенти і викладачі відповідних спеціальностей; фахівці, задіяні в галузі видавництва та поліграфії; ті, кого цікавить даний матеріал;

– характер інформації – навчальна інформація, за матеріальною конструкцією – змішана інформація (текстова і зображувальна);

– конструкція видання складається з таких елементів: обов'язкових вихідних відомостей видання; змісту; вступу; окремих тем, кожна з яких розділена на пункти і закінчується блоком питань для самоперевірки; висновку; списку літератури. Також сюди відносяться колонцифри і колонтитули, які дозволяють в апараті видання знаходити потрібну інформацію.

Розробивши концепцію навчального посібника можна приступати до створення дизайну майбутнього видання.

3.2. Розробка дизайну навчального посібника

Розробка дизайну видання є одним з найголовніших етапів створення видання. Привабливість її зовнішнього вигляду, модульна сітка, ефективність ілюстрацій, розбіжність шрифту, що сприяє комфортності читання, взаємне розміщення елементів – це чинники, від яких багато в чому залежить, захоче людина прочитати книгу чи холодно відкладе її убік. Дизайнер книги, створюючи її предметну форму, облаштовуючи її композицію, прагне створити оптимальні умови для сприйняття читачем-глядачем тієї текстової та образотворчої інформації, що є у виданні [22].

Головна мета книжкового дизайну – створити графічну форму авторського тексту, перетворити рукопис у видання виданні [22].

Важливим аспектом дизайну є пошук модульної сітки видання та специфічних типографських засобів і способів ілюстрування видання з урахуванням його читацької аудиторії. Наприклад, одним із чинників, який було враховано під час проєктування навчального посібника, є віковий контингент його майбутніх читачів [22].

Щоб завоювати увагу юних читачів, використовувались сильні подразники: цікаві типографські прийоми, помітні ілюстрації, колірні акценти, нові шрифтові гарнітури і накреслення [22].

Кожне видання є досить складним поєднанням книжкових елементів, різних за задумом, призначенням і зоровим виглядом. Для того щоб візуально пов'язати ці й інші елементи один з одним, зробити їх сумісними і розмірними, художник і розробляє макет видання. Обов'язок дизайнера – створити максимально зручну для користувача книжкову композицію з урахуванням специфіки даного видання й конкретних можливостей видавництва й друкарні [22].

Одним з головних завдань у процесі макетування книги є вибір її формату. Для створюваного навчального посібника було обрано А5 формат, який відповідає сучасному естетичному сприйняттю інформації, допускає застосування вузьких шрифтових накреслень і є досить зручним у використанні.

При виборі шрифту даного видання було звернено увагу на читабельність його на сторінках видання і відповідність стилю і характеру даного видання.

Варто використовувати шрифти, які розроблені на високому професійному рівні і забезпечуватимуть чіткий контур букв на друківаних аркушах видання.

Незважаючи на те, що шрифти з засічками лідирують в оформленні книг або великих статей, для даного навчального посібника було обрано шрифт без засічок – гарнітуру *Roboto* (рис. 3.1).

Великою перевагою даної шрифтової пари є велика кількість накреслень, яка дуже вдало використовувалась при оформленні заголовків, підзаголовків, термінів тощо, створюваного навчального посібника.

Даний шрифт є одним з найпопулярніших веб-шрифтів. Даному шрифту характерні плавні криві, що робить ритм читання більш природним.



Рис. 3.1. Шрифтова гарнітура *Roboto*

Шрифт *Roboto* забезпечує читабельність і цілісність представленого навчального матеріалу створюваного видання.

Зручність читання забезпечується також і шрифтовим кеглем. Враховуючи вікову категорію читача, основний текст видання набрано 10 кеглем, заголовки – 16 кеглем, підзаголовки – 12 кеглем. Проаналізувавши інформацію про те, що комфортність читання багато в чому залежить від формату складального рядка, рядки навчального посібника містять 50–55 знаків.

Також для поліпшення читання було врегульовано кернінг, трекінг та інтерліньяж.

Даному створюваному виданню характерна комбінована верстка, тобто коли на одній сторінці чи по всьому видання поєднуються різні типи верстки.

Вирівнювання текстових блоків по ширині надає сторінкам видання організованого вигляду, чіткого, структурованого подання матеріалу і дозволяє плавно «ковзати» по рядках тексту. У той же час, було проконтрольовано відсутність висячих рядків, які вважаються типографською помилкою.

Для збереження зручності читання тексту й краси вигляду шпальти набору було враховано не застосовування переносів в трьох-чотирьох рядках підряд.

У навчальних виданнях використовуються всі види ілюстрацій: предметні, абстрактні, образні, а також креслення, схеми тощо. Ілюстрування видання здійснює художник. Але в процесі аналізу твору автор і редактор виробляють концепцію оформлення видання, яка потім лягає в основу роботи з художником.

Створюваному навчальному посібнику характерно достатня кількість ілюстративного матеріалу. Для доповнення, пояснення та естетичної функції було використано як чорно-білі, так і кольорові зображення. На кожен ілюстративний матеріал було вказано посилання у тексті. До того ж, кожна ілюстрація містить підписуноківий підпис, що дозволяє окремо їх розглядати і орієнтуватись у тексті.

Також для доповнення деякого навчального матеріалу було додано таблиці, які стисліше представляють інформацію.

Колірним рішенням навчального посібника «Видавнична справа і технічне редагування» є неактивні кольори, які не відволікають і дозволяють зосередитись на навчальному матеріалі (рис. 3.2).

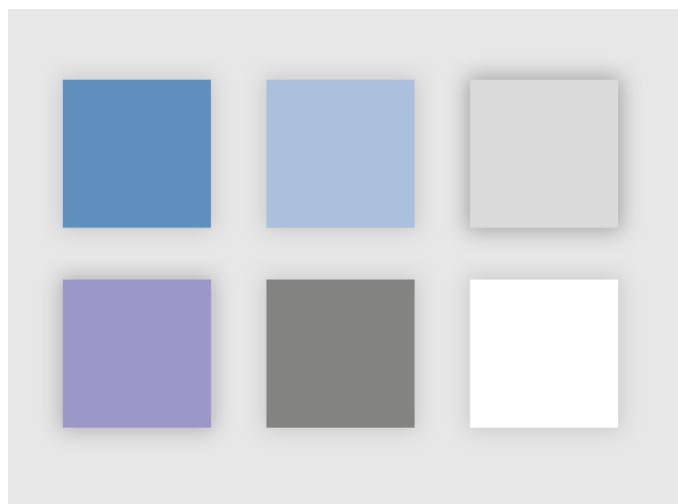


Рис. 3.2. Колірна палітра створюваного посібника

Одним з елементів осучаснення створюваного видання є використання *QR*-кодів. Їх було розміщено на деяких сторінках навчального посібника.

Детально розробивши дизайн майбутнього видання, було перейдено до етапу програмного створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування».

3.3. Програмне створення навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»

Так як для верстки навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано *Adobe InDesign*, у ньому було створено документ з відповідними параметрами видання (рис. 3.3). Було обрано книжкову орієнтацію видання, задано поля видання, які сприяли потрібній ширині рядка для забезпечення легкого сприйняття матеріалу.

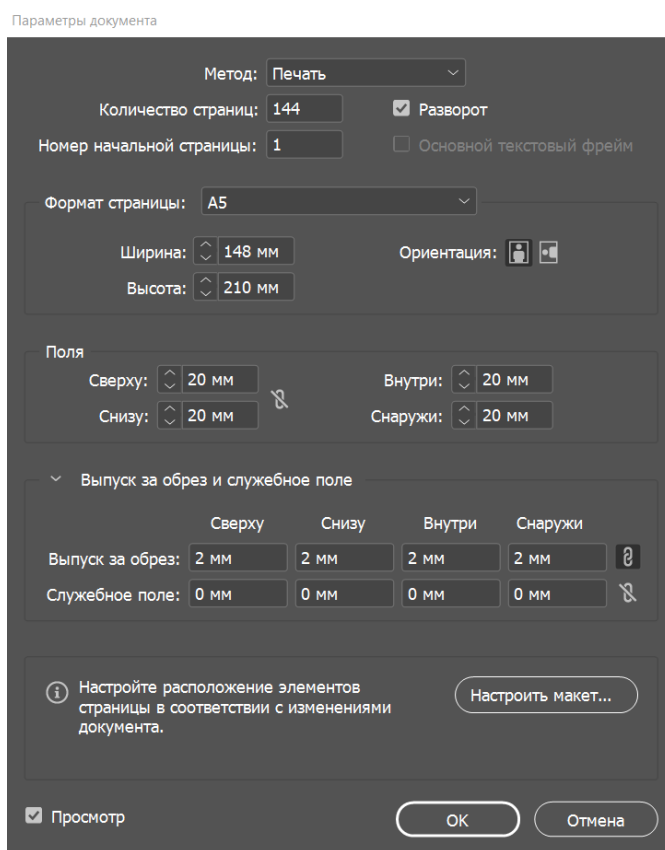


Рис. 3.3. Параметры документа навчального посібника у програмі для верстки

Один із важливих моментів комп'ютерної верстки видання є створення сітки розміщення всіх елементів видання. Тому для зручної і правильної верстки

було використано і налаштовано сітку, лінійки і напрямні. Завдяки можливості в *Adobe InDesign* використання шаблонів для сторінок в створеному документі було створено колонцифри – нумерацію видання, і колонтитули – назви розділів посібника (рис. 3.4).

Для їх оформлення було застосовано графічні кольорові елементи.

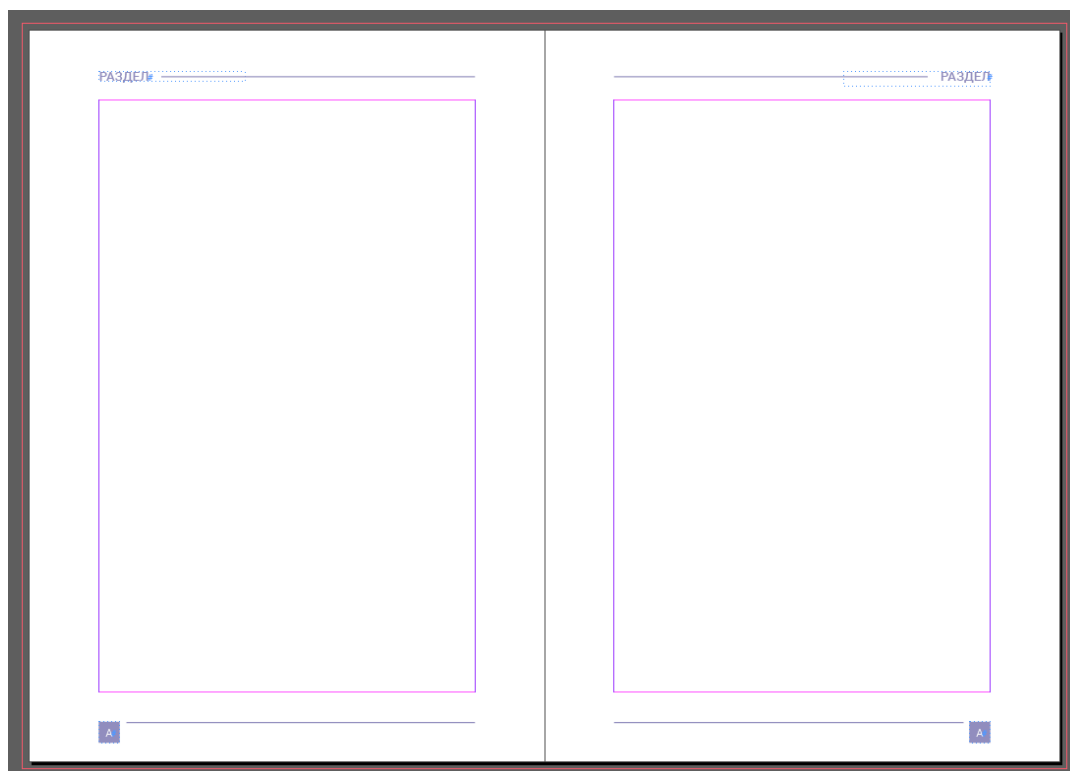


Рис. 3.4. Колонцифри і колонтитули на А-шаблоні

Зміст даного навчального посібника розміщено на початку видання, що сприяє кращій орієнтації по матеріалу виданню. Заголовки змісту посібника точно відповідають заголовкам у тексті. Результат оформлення змісту наведено у дод. А.

Вступ створюваного посібника характеризує роль дисципліни «Видавнича справа і технічне редагування» у сфері поліграфії та містить перелік основних завдань для оволодінням даного предмету студентом.

Так як текстовий навчальний матеріал має різні рівні ієрархії – заголовки, підзаголовки, основний текст, підписи до рисунків тощо – було створено стилі абзацу (рис. 3.5). Кожному стилю було налаштовано такі параметри як

накреслення шрифту, розмір кеглю, колірне рішення, абзацний відступ та інтерліньяж. Застосувавши створені стилі абзацу до текстового матеріалу, його було розміщено на сторінках видання.

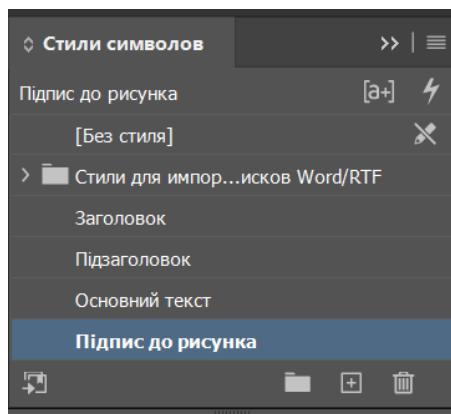


Рис. 3.5. Створені стилі абзацу для текстового матеріалу

Для стислішого подання важливої інформації було створено таблиці (рис. 3.6). Використання таблиць дає змогу цікавіше представити, наприклад порівняння об'єктів, або ж переваги чи недоліки, супроводжені ілюстраціями.

Таблиця 11.7

Призначення зображення#	Оптимальний дозвіл#
Відправка електронною поштою, розміщення на сайті# чи перегляд на екрані#	96-150 dpi#
Друк#	300 dpi#
Друк або оптичне розпізнавання тексту (OCR) (тільки для документів)#	300 dpi#
Факс#	200 dpi#
Збільшення зображення# після сканування на 100%#	Варто збільшити значення параметру Resolution (Розширення) пропорційно майбутньому збільшеному розміру зображення. Наприклад, якщо вихідне зображення 300 dpi і ви хочете збільшити розмір зображення на 200%, у програмі для редагування, збільшіть значення параметра Resolution до 600 dpi.#

Рис. 3.6. Використання таблиць у навчальному посібнику

Для доповнення і пояснення текстового навчального матеріалу було використано ілюстративний матеріал. Зображення у даному навчальному

посібнику є пізнавальними, тобто демонструють або описують об'єкт, наведений в текстовому матеріалі, і цікавими, які надають психологічної розрядки від навчального матеріалу. Важливим є те, що ілюстративний матеріал відповідає тематиці видання, розташований поруч з посиланнями на нього у тексті і містить підпис. Сторінку видання з текстовим і графічним матеріалом представлено в дод. Б.

Також за допомогою графічного редактора *Adobe Photoshop* використовувані зображення було редаговано – виконано кадрування, налаштовано індивідуально яскравість, контраст, експозицію тощо (рис. 3.7).



Рис. 3.7. Зображення до та після кольорокорекції в *Adobe Photoshop*

Створивши *QR*-коди за допомогою спеціального генератора, описаного вище, їх було розміщено на деяких сторінках видання (рис. 3.8). У навчальному посібнику *QR*-коди посилались на цікаві інформативні статті, які глибше розкривали зміст представленого навчального матеріалу та *YouTube*-відео, показували практичне застосування описуваних об'єктів у навчальному матеріалі.

Так як *QR*-код являє собою чорно-біле зображення, його було зменшено до розміру 24x24 мм і розміщено на сторінці видання з супроводжувачим текстом.

Готова сторінка навчального посібника з представленим *QR*-кодом наведено в дод. В.

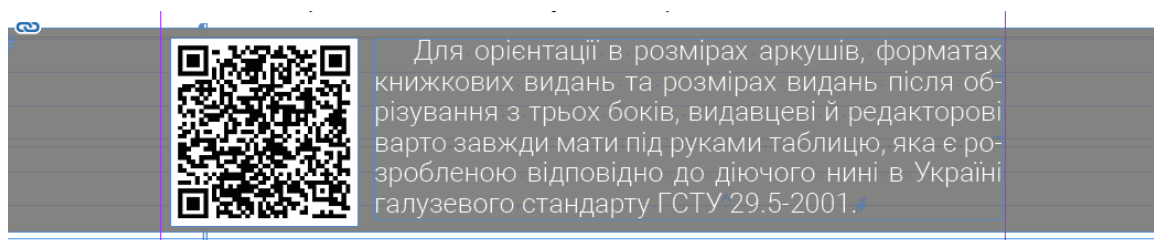


Рис. 3.8. Використання *QR*-кодів на сторінках видання

Аналізуючи інформацію про те, що є обов'язковими складовими навчального видання, було створено блоки запитань і завдань для самоперевірки, розміщених в кінці кожної теми. Оформлення даного блоку наведено в дод. Д.

Для органічної композиції навчального посібника використовувались графічні елементи – лінії, прямокутники тощо (рис. 3.9).

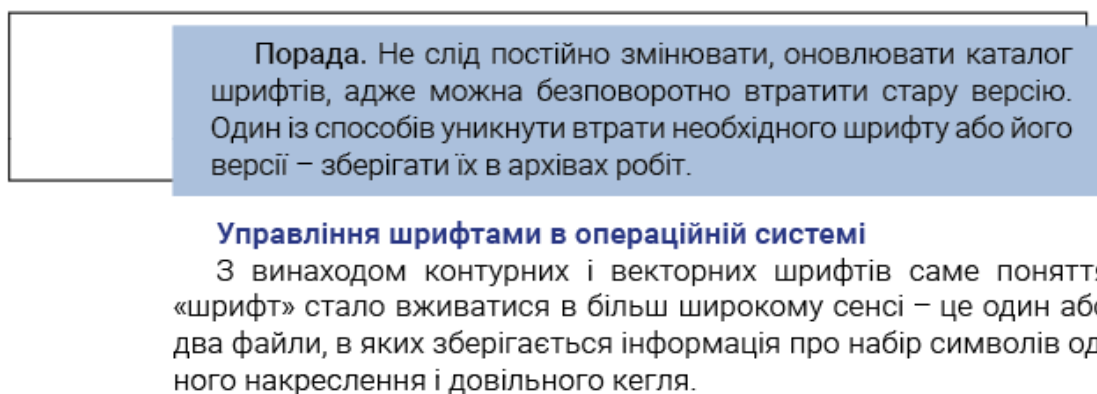


Рис. 3.9. Використання графічних елементів при оформленні посібника

Оформлення видання відповідало обраній кольоровій палітрі і забезпечує гармонічність і цілісність створюваного видання.

Ще одним важливим структурним елементом макету видання є обкладинка, яка виконує інформаційну функцію (повідомляє читачу загальні відомості про видання), скріплювальну функцію і слугує захисним покриттям книги.

Для створюваного навчального посібника, обсягом 144 сторінки, було обрано обкладинку з цупкого матеріалу, яка скріплюється з книжковим блоком клейовим безшвейним способом.

Аналізуючи типи оформлення обкладинок, було обрано змішаний тип оформлення обкладинки навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» – поєднання предметно-тематичного типу з шрифтовим типом оформлення. Обране оформлення обкладинки тематично відповідає навчальному посібнику, сприяє зрозумілому і легкому сприйняттю інформації.

Обкладинка створювалась в програмі *Adobe InDesign* окремим від макету видання файлом. Створюючи документ обкладинки, було відразу розраховано корінець видання (рис. 3.10).

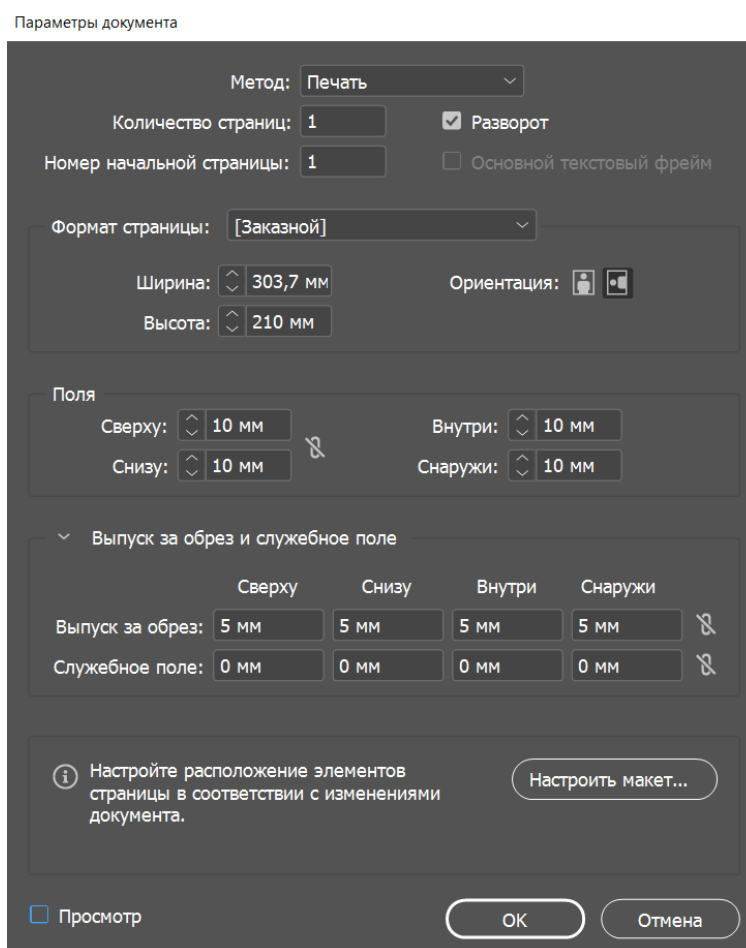


Рис. 3.10. Параметры документа обкладинки майбутнього видання

Шрифтова пара обкладинки ідентична шрифтовій парі макету посібника. Гарнітура *Roboto* накреслення *Bold*, *Italic* і *Regular* застосовувалась при оформленні текстового матеріалу обкладинки (рис. 3.11).

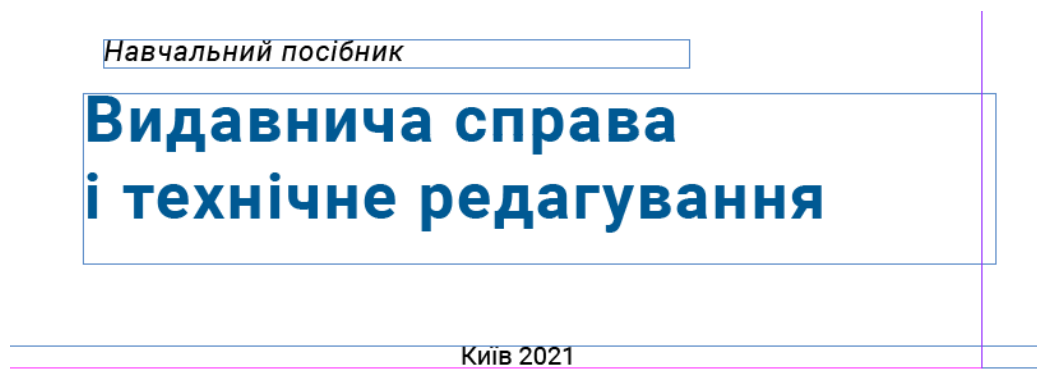


Рис. 3.11. Шрифтове оформлення обкладинки майбутнього видання

Колірне рішення обкладинки відповідає колірному рішенню макету посібника, що забезпечує цілісну композицію видання, його органічність.

Зображення обкладинки відповідає тематиці майбутнього видання. Для цікавішого оформлення було використано графічні елементи – прямокутники (рис. 3.12). Готову обкладинку наведено в дод. Е.

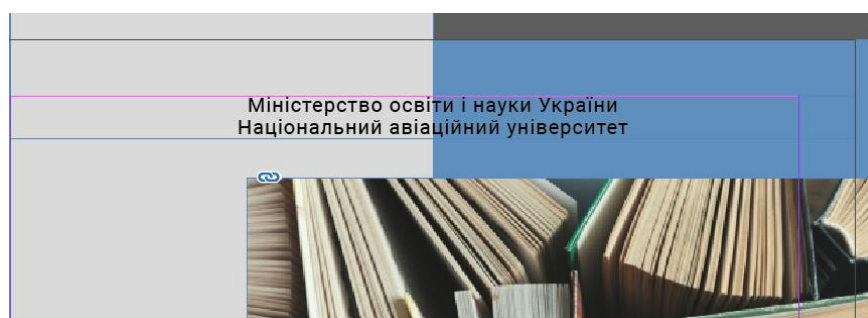


Рис. 3.12. Графічні елементи і зображення обкладинки майбутнього видання

Виконавши електронну верстку видання та детально перевіривши всі етапи її створення, готовий розроблений макет було надіслано у видавництво для подальшого друку видання.

Висновки до розділу

У даному розділі дипломної роботи було обґрунтовано концепцію видання. З'ясовано, що розробка концепції видання є одним з найважливіших етапів створення будь-якого видання. Аналізуючи матеріал, було розроблено концепцію створюваного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» і охарактеризованого функціональне призначення посібника, його читацьку адресу, характер інформації та конструкцію.

Обґрунтувавши концепцію навчального посібника було розроблено дизайн майбутнього видання. Обрано та аргументовано такі завдання як вибір шрифту видання; оптимальні розміри кеглю, кернінгу, трекінгу та інтерліньяжу; найсприятливіше вирівнювання текстових блоків; вдале колірне рішення тощо.

Також було наведено і описано програмне створення макету навчального посібника. Дотримуючись продуманого дизайну видання, у програмі *Adobe InDesign* було зверстано макет навчального посібника. Редагування та корекція ілюстративного матеріалу здійснювалась в графічному редакторі *Adobe Photoshop*. Обкладинка посібника створювалась окремим від макету файлом з дотриманням дизайнерського рішення створюваного посібника.

ВИСНОВКИ

У ході виконання даного дипломного проєкту було виконано такі завдання:

1) Проаналізовано основні терміни та поняття дослідження. Розглянуто трактування визначення навчального видання і його класифікацію згідно з Державним стандартом України ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення». З'ясовано відмінність між підручником і навчальним посібником і визначено, що структура навчального посібника не така вимоглива, як у підручнику.

2) Визначено теоретичні основи проєктування та специфіку навчальних видань. З'ясовано, що навчальним посібник обов'язково повинен містити довідковий апарат і навчальним матеріал повинен бути написаний лаконічно і бути представленим у доступній для читача формі. Також обов'язковою складовою навчального видання є блок практичних завдань – запитання і завдання для самоперевірки. Аналізуючи наукову літературу і напрацювання науковців у галузі поліграфії, було виявлено, що специфіка навчальних видань характеризується доступністю викладу, детальною структурованістю представлення навчального матеріалу, якісним поліграфічним виконанням тощо. До того ж, було розглянуто етапи роботи редактора над підготовкою навчальних видань до друку.

3) Здійснено порівняльний аналіз видань схожої тематики. Проаналізовано два вітчизняних видання та одне зарубіжне. З'ясовано, що наразі україномовних навчальних видань присвячених суто видавничій справі і технічному редагуванню є достатня кількість. Для аналізу було обрано вітчизняні навчальні посібники «Видавнича справа та редагування» автора Тимошик М.С. і «Технічне редагування» автора Яреми С.М. До переваг даних видань належить: представлення навчального матеріалу у логічній послідовності і структурування по темах, кожна з яких розділена на пункти, і які закінчуються блоками питань і завдань для самоперевірки; відповідання матеріалу віковим нормам особливостей сприйняття інформації; використання виділень важливої інформації – заголовків,

підзаголовків, визначень тощо. У ході аналізу було з'ясовано, що обом посібникам характерна недостатня кількість ілюстративного матеріалу. Наведені чорно-білі ілюстрації не відповідають нормам якості.

Щодо зарубіжних видань, то саме навчальних видань схожої тематики є дуже мала кількість. Для аналізу було обрано навчальний посібник «*Technical editing*» автора *Judith A. Tarutz*. Темою даного видання є розгляд реальних проблем, з якими стикаються технічні редактори та письменники, та їх рішення. Мета посібника – вдосконалення вмінь та розуміння функції технічного редагування. Аналогічно до проаналізованих вітчизняних видань, зміст розміщено на початку посібника. Також даному виданню характерна оригінальна верстка і структурування навчального матеріалу по розділах і підрозділах. Великою перевагою є достатня кількість таблиць і схем, які доповнюють або ж стисліше представляють інформацію. У ході аналізу виявлено, що у даному навчальному посібнику присутні достатня кількість блоків прикладів та завдань для саморозвитку. Суттєвим недоліком даного видання є недостатня кількість кольорових зображень.

Проаналізувавши дані видання схожої тематики, було зроблено висновок, що навчальні видання відповідають тематиці і містять цікавий і корисний матеріал, проте потребують осучаснення представлення інформації і оформлення загалом.

4) Визначено етапи проектування навчального посібника. Існують основні етапи створення видання – додрукарська підготовка, друк, післядрукарська обробка і поширення. Кожен з наведених етапів було аналізовано і розглянуто їх особливості. Дотримуючись даних етапів, було спроектовано навчальний посібник. На етапі додрукарської підготовки було розроблено концепцію майбутнього видання, оброблено текстовий і графічний матеріал та виконано електронну верстку видання. На другому етапі було обрано спосіб друку створюваного посібника. Розглянувши різні способи друку, зваживши на переваги та недоліки кожного було обрано офсетний спосіб друку. На етапі

післядрукарської обробки обробки віддруковані аркуші видання було скомплектовано і з'єднано клейовим безшвейним скріпленням.

5) Проаналізовано та обрано програмне забезпечення для створення навчального посібника. Наступним кроком після обдумування загального вигляду видання, підбору текстового і графічного матеріалу є верстка видання за допомогою комп'ютерних програм.

Спираючись на власні знання і досвід роботи з даною програмою, для верстки даного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано програму *Adobe InDesign*. Для обробки ілюстративного матеріалу створюваного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» було обрано професійний растровий графічний редактор *Adobe Photoshop*. Так як у створюваному навчальному посібнику використовувались *QR*-коди, було використано онлайн-сервіс для їх створення – *Website Planet*, який є зручним та зрозумілим у використанні.

б) Розроблено концепцію, дизайн видання та практично реалізовано макет навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування». Аналізуючи матеріал, було розроблено концепцію створюваного навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування» і охарактеризованого функціональне призначення посібника, його читацьку адресу, характер інформації та конструкцію.

Обґрунтувавши концепцію навчального посібника було розроблено дизайн майбутнього видання. Обрано та аргументовано такі завдання як вибір шрифту видання; оптимальні розміри кеглю, кернінгу, трекінгу та інтерліньяжу; найсприятливіше вирівнювання текстових блоків; вдале колірне рішення тощо.

Також було наведено і описано програмне створення макету навчального посібника. Дотримуючись продуманого дизайну видання, у програмі *Adobe InDesign* було зверстано макет навчального посібника. Редагування та корекція ілюстративного матеріалу здійснювалась в графічному редакторі *Adobe Photoshop*. Обкладинка посібника створювалась окремим від макету файлом з дотриманням дизайнерського рішення створюваного посібника.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артёмов І.В., Ващук О.М. Навчальна книга: організація і методика створення: посібник. – Ужгород: ЗакДУ, 2012. – 238 с.
2. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. – Чинний від 1996-01-01. – К. : Держстандарт України, 1995. – 47 с.
3. ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення. – Чин. від 01.07.2016. – Київ: Держстандарт України, 2016. – 38 с.
4. Гитис Л.Х. Современное университетское издательство. – М.: Логос, 1997.
5. Антонова С.Г. Структура, содержание и дидактические основы учебных изданий / С.Г. Антонова, Л.Г. Тюрина // Университетская книга. – 2000. – №11 – С. 17-21.
6. Тимошик М.С. Історія української видавничої справи: наукова концепція та нові спроби її фальсифікації. – К.: Наша культура і наука, 2012. – 32 с.
7. Тимошик М С. Книга для автора, редактора, видавця: Практичний посібник. 2-ге видання, стереотипне. – К.: Наша культура і наука, 2006. – 560 с.
8. Поперечна Л.А. Навчальне видання [Вебсайт] / Л.А. Поперечна // Українська бібліотечна енциклопедія. – 2018. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/Навчальне%20видання> (дата звернення 14.04.2021).
9. Навчальні видання: структура, зміст, підготовка до друку: метод.реком. для викладачів університету. / І. Карташова, Н. Арустамова. – Херсон: ХДУ, 2014. – 36 с.
10. Основи техніки творення книги [Текст]: Рекоменд. Міносвіти України як навч. посібник. – Львів: Каменяр, 2000. – 136 с.
11. Лізвінський В.Л. Генеза нормативних вимог до змісту вузівського підручника (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.). [Вебсайт]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2010_7/files/PD710_26.pdf.

12. Типологія навчальних видань [Вебсайт] – Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/42711/4/Лекція%202.pdf> (дата звернення 20.04.2021).

13. Міністерство освіти і науки України (МОН України). Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів [Вебсайт] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006290-05#Text> (дата звернення 01.05.2021).

14. Верстка, дизайн и допечатная подготовка в полиграфическом процессе: учебник / И.А. Никулина. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2010. – 236 с.

15. Гречихин А.А., Древис Ю.Г. Вузовская учебная книга: Типология, стандартизация, компьютеризация: Учеб.-метод, пособие в помощь авт. и ред. М.:Логос: Московский государственный университет печати, 2000. – 255 с.

16. Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення: ДСТУ 3899-99. – [Чинний від 21.08.1999]. –К.: Держстандарт України, 1999. – 33 с.

17. Що таке QR-код та як його використовувати? [Вебсайт] // Teachhub. – 2021. – Режим доступу: <http://teach-hub.com/scho-take-qr-kod-ta-yak-joho-vykorystovuvaty-vchytelyu/> (дата звернення 05.05.2021).

18. Види друку [Вебсайт] // Друкарство. – 2019. – Режим доступу: <http://drukarstvo.com/vydy-druku/> (дата звернення 06.05.2021).

19. Цифровий друк: особливості, переваги і недоліки [Вебсайт] // Вікна. – 2018. – Режим доступу: <https://vikna.if.ua/cikavo/93631/view> (дата звернення 10.05.2021).

20. Технологічні процеси виготовлення книг [Вебсайт] – Режим доступу: http://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/готовий/page8.html (дата звернення 11.05.2021).

21. Редакторская подготовка изданий: Учебник / Антонова С.Г., Васильев В.И., Жарков И.А., Коланькова О.В., Ленский Б.В., Рябина Н.З., Соловьев В.И.; Под общ. ред. Антоновой С.Г., д.ф.н. М.: Издательство МГУП, 2002. – 468 с. 1000 экз.

22. Ткаченко В.П., Чеботарьова І.Б., Киричок П.О., Григорова З.В.
Енциклопедія видавничої справи: Навч. посібник. – Х.: ХНУРЕ, 2008. – 320 с.

23. Технології поліграфічного виробництва [Електронний ресурс]:
навчальний посібник / О.І. Пушкар, Є.М. Грабовський, М.М. Оленич. – Харків:
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 195 с.

Зміст навчального посібника «Видавнича справа і технічне редагування»

Зміст

Вступ	5
Тема 1. Короткий історичний огляд становлення видавничої справи	6
Тема 2. Видавнича діяльність.....	22
Тема 3. Видання. Види видань.....	36
Тема 4. Розмірні та кількісні параметри видань. Формати видань. Обсяг видань	47
Тема 5. Типові конструкції друкованих видань	58
Тема 6. Службова частина видання. Вихідні відомості	69
Тема 7. Поліграфічні оригінали.....	79
Тема 8. Текстова інформація. Розвиток технологій набірною процесу.....	88
Тема 9. Текстові цифрові шрифти	105
Тема 10. Текстові формати.....	115
Тема 11. Програмне забезпечення для занесення текстової інформації скануванням	126
Тема 12. Особливості поліграфічних норм. Загальні норми складання	137
Список використаних джерел	142

Рис. А.1. Макет змісту навчального посібника

Сторінка видання з текстовим і графічним матеріалами

ТЕМА 5

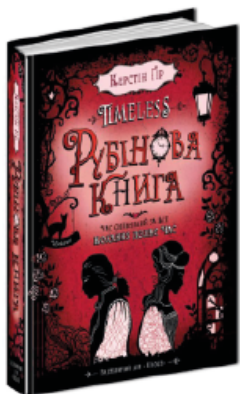


Рис. 5.2. Обкладинка книги



Рис. 5.3. Суперобкладинка



Рис. 5.4. Футляр для книги

чається дешевизною, оперативністю виготовлення і простотою, оправа є складнішою і дорожчою конструкцією. Образно кажучи, це твердий, дуже надійний «одяг» для всього книжкового блока. Функції оправи такі ж, як і обкладинки. А роль і значення – надавати книзі особливо ошатного вигляду, забезпечити її довговічність та цінність.

Суперобкладинка – це яскрава в художньому плані обгортка, яка накладається на оправу і тримається за допомогою клапанів (загинів) (рис. 5.3). Певною мірою, це додатковий, підсилюючий елемент, який має на меті виділити дане видання з-поміж інших.

Футляр – картонна коробка, призначена для пакування і захисту книги, для покращення товарного вигляду (рис. 5.4).

Корінець – це край книжкового блоку, де скріплені всі технологічні елементи видання. Найкраще функцію корінця читач може оцінити, коли дивитиметься на видання, розміщені один поміж одним на книжкових полицях.

Саме за написом на корінці можна віднайти книги відповідних авторів і назви, а за зображенням можна визначити рівень її видавничого і поліграфічного виконання.

Отже, корінець виконує дві найголовніші функції: інформаційну й художню.

Каптал – це приклеєна на верхньому і нижньому краях корінця смужка з тканинного матеріалу (здебільшого бавовни або шовку) з потовщеним окантуванням на виході певного кольору. Функція капталу подвійна: з одного боку, він зміцнює кріплення книжкового блока, з іншого – прикрашає зовнішній вигляд видання. Колір окантовки капталу гармоніює з домінуючими кольорами оправи.

Форзац – аркуш паперу однією половиною приклеєний до внутрішньої частини оправи, а іншою – до книжкового блоку.

Використання QR-кодів на сторінках видання

ТЕМА 3

- масове літературно-художнє видання (містить окремі твори письменника, здебільшого без вступної статті).

Знакова природа інформації

Текстові видання – це найпоширеніший у цій групі вид друку. Формою і основним засобом передачі їх змісту є словесний, цифровий, формульний чи змішаний текст.

Нотні видання – головним знаковим матеріалом таких видань є нотні знаки, за допомогою яких фіксуються музичні твори для збереження їх і навчання іншими користувачами.

Картографічні видання – ці видання створюються у відповідній проекції зменшеного і узагальненого зображення поверхні Землі чи якогось іншого небесного тіла за допомогою певної системи умовних знаків. Підвидами продукції є карти, карти-схеми, глобуси.

У зв'язку з підвищенням останнім часом попиту на цей вид видань його прагнуть освоїти більше видавництв. Серед спеціалізованих видавництв цього профілю, які міцно утвердилися нині на ринку, – «Мапа України», «Картографія».

Зображальні видання – складають ту частину друкованої продукції, де домінує зображальний матеріал у вигляді репродукцій творів мистецтва чи фото, а текст виконує лише допоміжну, пояснювальну функцію. Можна виділити такі підвиди: альбом (художній, технічний, фотоальбом), атлас (анатомічний, ботанічний, географічний, зоологічний, мовознавчий, медичний), гравюра, етикетка, художня репродукція, образотворчий плакат, плакат.

Видання для сліпих – специфічний вид видань, призначений для сприйняття незрячими текстів завдяки створеній французьким педагогом Л. Брайлем рельєфно-крапковій системі письма – так званого шрифту Брайля, який читається з допомогою дотику пальцями рельєфно-крапкового зображення літер і малюнків.



Шрифт Брайля читається однією або двома руками зліва направо. Існує 63 комбінації шести крапок. У кількох мовах використовується скорочена форма шрифту Брайля. Чимало людей настільки добре опанували цей шрифт, що прочитують за хвилину приблизно 200 слів.

Для цієї категорії читачів видаються також рельєфно-графічні посібники (рис. 3.3), в яких методом пресування полімерної плівки створюються рельєфні рисунки, карти, плани і схеми.

В Україні підготовкою і виданням цієї літератури займається

Рис. В.1. Використання QR-кодів у виданні

Блок запитань і завдань для самоперевірки у навчальному посібнику

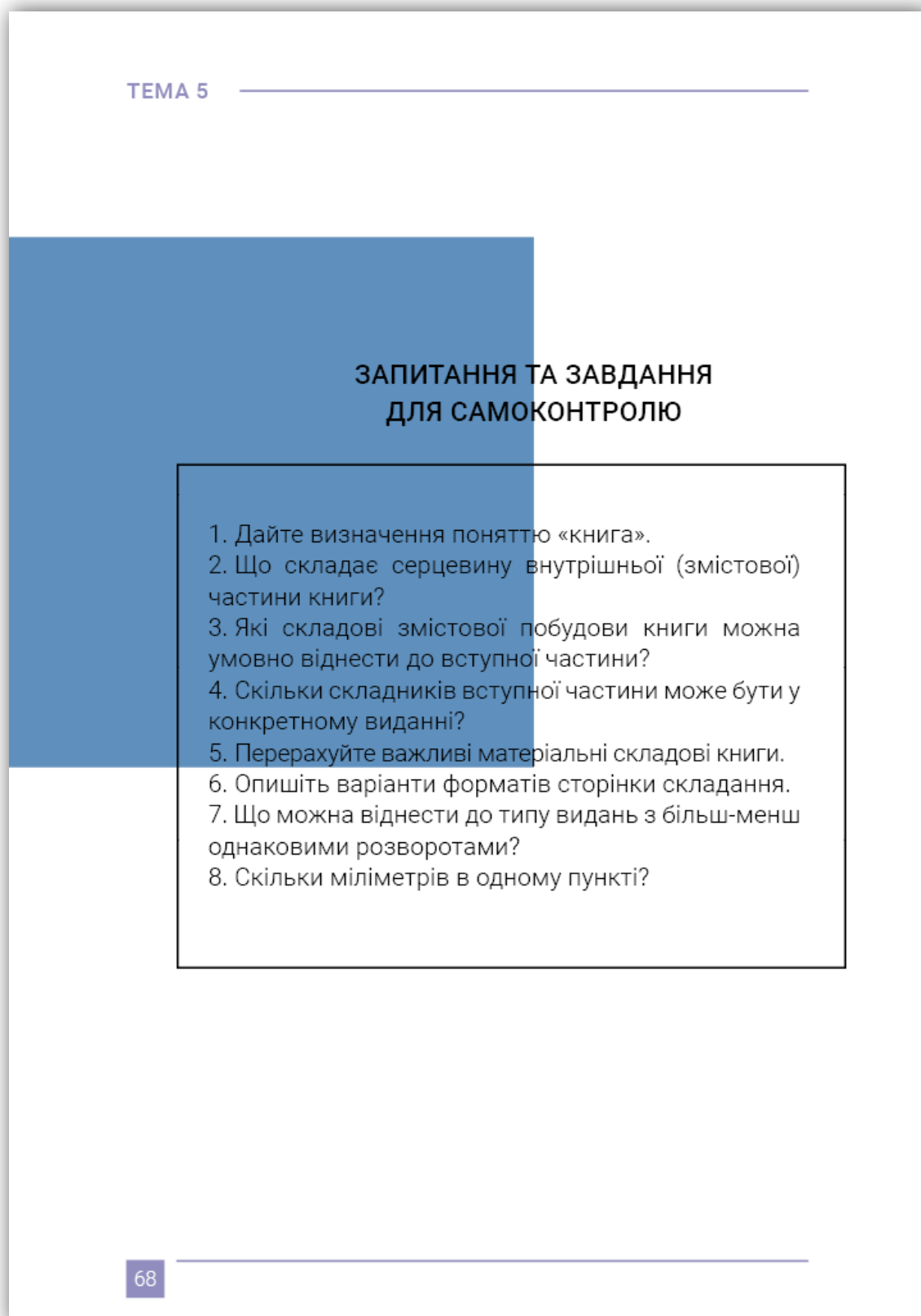


Рис. Д.1. Блок запитань і завдань у навчальному посібнику

Обкладинка навчального посібника

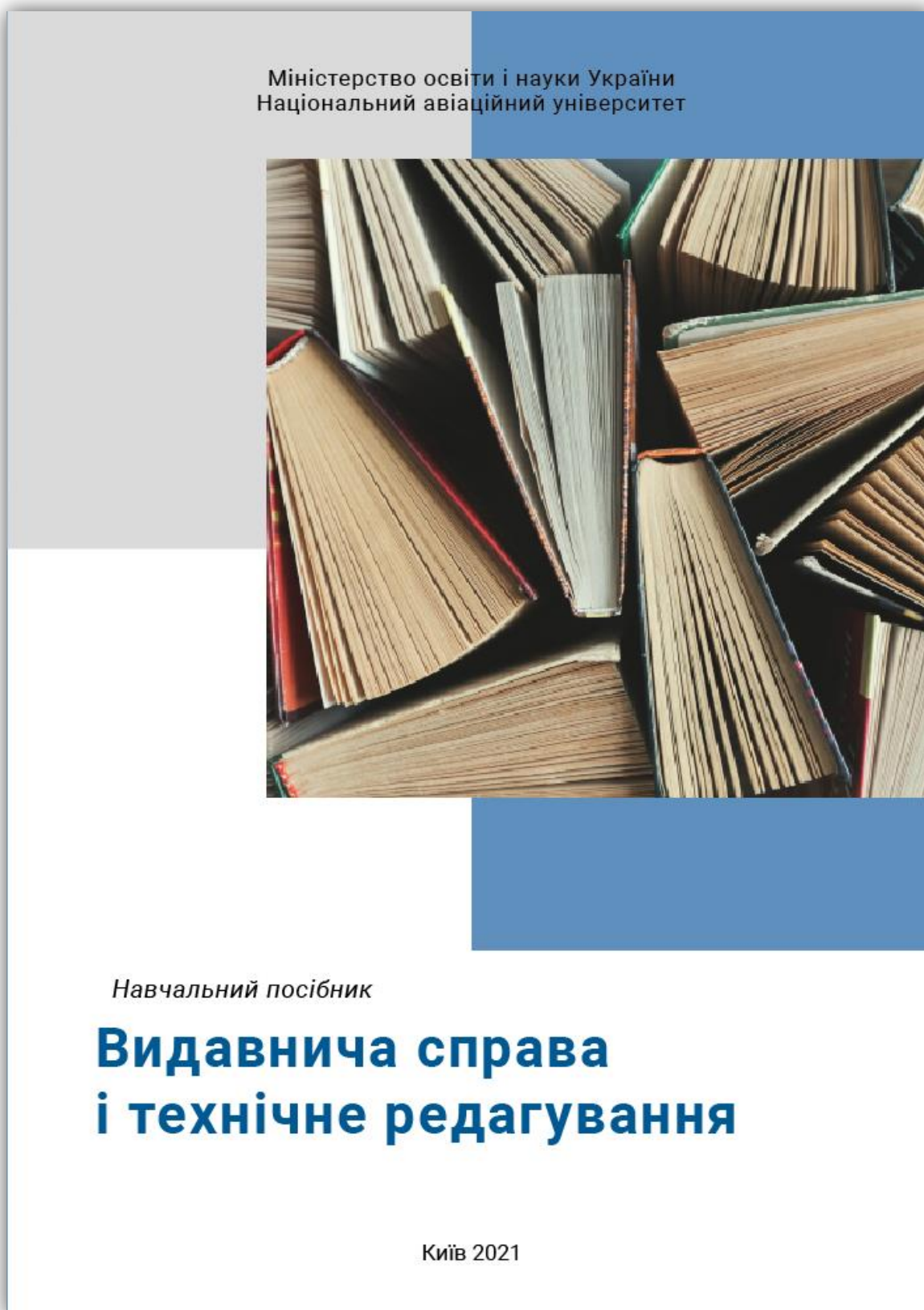


Рис. Е.1. Макет обкладинки навчального посібника